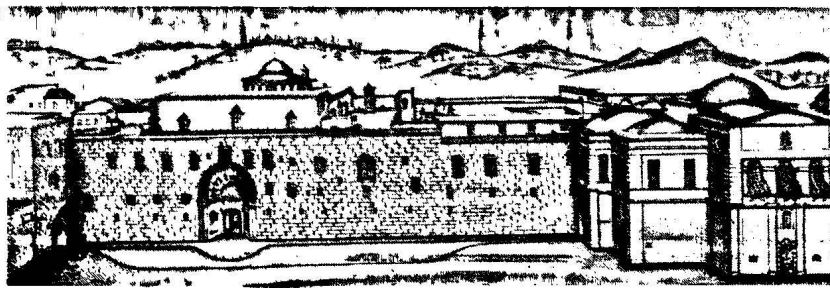

ՄԻՈՂ

Ս. ԵԱԿՈԲՅԱՆՑ ՎԱՆՔ ԵԱՅՈՑ ՑԵՐՈՒՍԱԴԵՍ

«ՏԻՈՆ» ԲԺԼԵ ԱՐՄԵՆԻԱՆ ՄԵՐԻԿԵ , ԴԻՆԻԿԵ , ԱԴԻԲԵ , ԿՈՒԼՏՈՐԵ , ԼԵՂԵ ԵՎ ԲԻՅԱՆ .

"SION" an Armenian Monthly of Religion, Literature and Philology

1.2. ՏԱՐԻ — ԿՈՐ ՇՐՋԱՆ

1962

➤ **ဒဂုန်** ➤

Թիւ 6

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՒՈՅ ՀԱՅԵԱՅԺՐ
ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐՈՅՆ ՆԿԱՏՄԱՍԲ

Իմ խորին համոզումն է թէ բոլոր եկեղեցիները, որոնք, քրիստոնէական ներկայ իրականութեան մէջ, այլեւ հատուածներն են միայն տիեզերական այն մեծ եկեղեցիին, որ զոյ էր երբեմն քրիստոնէական թուականի առաջին դարերուն, և որ զապաւարտապէս գոյ է տակաւին կենդանի խորհուրդի մը մէջ, այժմ, բոլոր հին և նոր եկեղեցիները, իւրաքանչիւրը իր տեսակէտովը թերեւ, բայց ամէնքն ալ անայլապօրէն անկեղծ զգացումով, կը ցանկան միութեան:

Բևեռի աստղն է ան, միութեան այդ սկզբունքը, որուն կ'ուղղուին ամենուն նախաձեռները :

Պարտիմ ըսել անմիջապէս, կատարելապէս նոյն այդ բաղձանքն է, զոր ունի իմ եկեղեցիքս, Հայ եկեղեցիքն, Միութեան այդ սկզբունքին նկատմամբ, ու անիկա կ'արտայայտէ իր այդ բաղձանքը իր պաշտամունքին, այսինքն իր հաւատքին ամենօրեայ դաւանումին, ինչպէս նաեւ, ու մանաւանդ իր կեանքին մէջ, այսինքն Աստուծոյ և մարդոց առջև հաւասարապէս:

Մեր պաշտամունքին ամենէն սիրուած, ամենէն ժողովրդական աղօթքներէն մին սա է. «Զխաբաղութիւն շնորհեա եկեղեցոյ իմ սրբոյ, զխաղաղութիւն եւ զանաբաւութիւն ի բնամայաց պատեալսն, եւ հաստատեալ ի մի հաստ զկաթուրիկէ եկեղեցի, զեզ խոստ լանիմք Տէր եւ Աստուած. Կեցո՛ւ զմեզ»:

Պարզ է ձգտումը, զոր կը ցլացնէ այս մատթանքին ոգին. ինչպէս ամէն հաստատութեան համար, որ ազնիւ նպատակի մը ուղղուած է, նոյնպէս եկեղեցւոյ համար, որուն լինելութեան պատճառը գերազանցապէս բարի է, քանի որ իր վախճանն է հոգիներու փրկութիւնը, ամենէն էական և կենսական բանն է խաղաղութիւնը, բարգաւաճ կեանքի և արդիւնաւոր գործունէութեան ամենէն հիմնական պայմանը:

Պէտք իսկ չկայ ըսելու թէ՛ խաղաղութիւնը, ամէն բանէ առաջ պտուղն է սիրոյ, այն վեհագոյն առաքինութեան, որ կ'եղբայրացնէ ունհաւաններն ու ժողովուրդները, որ աստուածային զգացումին սրբութիւնը կը դնէ աշխարհի հոգիւրէն ալեկոծուած և պղտորած սրտին մէջ և որ մարդկային դիտակցութեան կուտայ ամբիժ լոյսի այն պայծառութիւնը, որով մարդ կրնայ ճշգրի տեսնել ու ճանշնալ ինքզինքը և իր մերձակները:

Արդ, եկեղեցին, իբրև Աստուծոյ թաղանթութեան զապափարին երկրի վրայ իրադարձման ամենէն մաքուր գործարանը, ծառայելու համար իր փրկութեամբ նպատակին, ամէն բանէ աւելի պէտք ունի խաղաղութեան, ուրիշ բացատրութեամբ՝ նախ Սէր եւ յետոյ Հաւասք, առաջ բարոյականը եւ ապա բնականացականը:

«Քու եկեղեցիդ՝ տ'աւ խաղաղութիւն, վերժ ըրէ վայն քեմամակամ յարձակումներէ, եւ յետոյ ընդհանրական եկեղեցին հաստատէ հաւասքի միութեան մէջ»:

Կը կարծեմ իրաւունք ունենալ նկատել տալու թէ այս նախադասութեան բառակազմական կապակցութիւնը, հետու պատահական ըլլալէ, ընդհանրական հիմնուած է պոյժառ տրամախոհութեան մէջ, պիտի համարձակէի նոյն իսկ ըսել, բարձր ներշնչումէ ծնած ողջմտութեան մը վրայ:

Եկեղեցիները, հաւաքի մանրամասնութեանց տեսակէտով, իրարու հետ կարենալ միանալու համար, պէտք է նախ կարենան սիրել զիրար. եկեղեցիներու Միութիւնը, աւելի ճիշդ, Աւետարանի իմաստով ըմբռնուած մարդկային եղբայրութիւնը, աւելի բարոյական քան դաստիարակական հաղորդութիւն մըն է. «Յայնմ զիսացեմ ամենեւեմ եթէ իմ աւակերսք է.ք, եթէ սիրելիք զմիմեանս» (Յովհ. ԺԳ. 35):

Այո՛, քրիստոնէական միութիւնը բարոյական միութիւնն է:

Արդարև, կրօնական բնագոյնութեան միշտ աւելի վերացական դրութիւն մը մշակելով չէ՛ որ պիտի կարենայինք իրականացնել այդ միութիւնը: Փրկութունէութեան պատմութիւնն իսկ կը ցուցնէ այս տեսութեան ճշգրտութիւնը. դաստիարակական հարցերը քիչ անգամ եկեղեցիները մօտեցուցած են իրարու, կամ մօտեցուցած են՝ յաճախ աւելի սաստկապէս հեռացնելու համար յետոյ զանոնք իրարմէ:

Ասիկա ըսել չէ անշուշտ թէ կրօնական զապափարաբանութիւնը աւելորդ պերճանք մըն է հաւատքին համար. երբեք: Ոչ ոք կրնայ միտել դերը, զոր ճշմարտութիւնը, իբրև ուղիղ զօրութիւն, կոչուած է կատարել աստուածային յայտնութիւններով սահմանագծուած հաւատքի կեանքին մէջ: Իմ դիտումս էր մատնանշել միայն սա կէտը թէ «հաւատքի միութիւն»ը կատարելապէս չէ իրադարձուած անցեալին մէջ զլիաւորաբար այն պատճառով որ սիրոյ միջոցաւ չեն մօտեցած անոր, զէթ այն կերպով և այն շափով, որքան և ինչպէս կը պահանջէր զործին կենսական և ամենաբարձր կարևորութիւնը:

Մեր հաւատքին առարկան է Աստուած, այսինքն սէրը, զի «Աստուած սէր է», ըստ Ս. Յովհաննու. և ինքն իսկ Յիսուս ըսաւ. «Ես եմ նամակարան

եւ նեմատուսթիւն»). ու ճամբան, պարտինք գիտնալ, որ կը տանի ճշմարտութեան՝ սէրն է ինքնին :

Ինքն Յիսուսն է որ կը տանի գմեղ Իրեն, Իր անձին, ուր միայն է կեդրոնը ճշմարիտ միութեան, Իր սէրն է որ պիտի առաջնորդէ գմեղ սիրելու գիրար, Եկեղեցիներու միութեան սեւեռակէտը պէտք է ըլլայ քրիստոնէական խոհալը :

Կարենալու համար ձգտիլ այդ բանին, հարկ է որ մէն մի Եկեղեցի կարող ըլլայ, պահ մը զէթ, ինքզինքը ձերբազատել այն կապանքներէն, պատական պատճառներու՝ միջավայրի հանգամանքներու՝ ցեղական նկատմաներու և ուրիշ աւելի կամ նուազ նիւթական հաշիւներու կազմած այն արգելանքներէն, որոնք զինքը սահմանափակած են իր կղզիացումին մէջ, տխուր այն օրէն ի վեր, չեմ քաշուիր ըսել, ուր դաւանաբանական հակամարտութիւններ խորտակեցին քրիստոսի Եկեղեցիին տիեզերական միութիւնը :

Կ'ըսենք թէ — ու մենք կը տեսնենք զայն ամէն օր — աշխարհ կը դիմէ դէպի ընկերավարութիւն, դէպի իրաւունքի և պարտուց կարծեցեալ հաւասարութիւնը. եթէ Եկեղեցիները շարունակած ըլլային կատարել աշխարհի վրայ իրենց պաշտօնը այն ոգւով զոր Աւետարանը Առաքեալներու դարուն դրած էր ընկերային մտածումին մէջ, եթէ անոնք յաճախ ծառայած չըլլային քաղաքականութեանց կամ ստէպ չնկրտէին քաղաքականութիւնը ծառայեցնել իրենց, մարդկութիւնը շատ աւելի կանուխ վայելած պիտի ըլլար քրիստոնէական եղբայրութեան իրական բարիքները, ու աշխարհ այսօր պիտի չվագէր երևակայական ցնորքի մը ետեւէն, որ յայտնի է թէ ի վերջոյ ի՞նչ ապառաժներու վրայ պիտի փշրէ մարդոց յոյսերը :

Երբեմն, երբ կը խօսուի ժողովուրդներու կամ պետութիւններու ընդհանուր համադաշնակցութեան մը վրայ, ուսից պիտի լրնան ծնիլ, կ'ըսեն, մեծամեծ առաւելութիւններ, ես կը խորհիմ այն համադաշնակցութեան վրայ, զոր Եկեղեցիները պիտի կրնային կազմել, եթէ թոյլ տային որ անվերապահ սէրը, քրիստոնէական ճշմարիտ սէրը միայն վարէր զիրենք. ի՞նչ օրհնութիւն մը պիտի ըլլար անիկա բովանդակ մարդկութեան համար :

Պետութիւններ իրարու հետ կը համերաշխին յաճախ բացատրելի և երբեմն հաղիւ արդարանալի նկատումներով. միակ զօրութիւնը որ պիտի կրնար Եկեղեցիները բերել ընդհանուր համերաշխութեան մը, սէրն է, աննկատ և աննշեալ սէրը, այն՝ զոր կը ծնի խաղաղութիւնը, և որ իր կարգին, կը պատուստէ միաբերը փոխադարձ հասկացողութեան. վասնզի կիրքերէ և վէճերէ հանդարտած միաբն է որ կրնայ ըմբռնել ճշմարտութիւնը :

Նստ խաղաղութիւն և սէր, յետոյ միաբանութիւն կարծիքներու կամ վորդապետութիւններու. իր այս ըմբռնումն է որ Հայ Եկեղեցին կը յայտնէ վերոյիշեալ իր աղօթքին մէջ. «Եկեղեցիներուն տուր խաղաղութիւն, այսինքն սէր, որպէսզի անոնք կարենան ունենալ հաւատքի միութիւն» :

Ես կը մտածեմ թէ Եկեղեցիները շուտով և աւելի զործնականապէս պիտի սիրէին զիրար, եթէ կարենային ճանչնալ զիրար շատ աւելի քան ինչ որ է այժմ :

Անոնց իրարու նկատմամբ անտարբերության պատճառներէն մին է հաւանարար անգիտութիւնը, զոր ունին իրարու մասին: Բացի դատնական պատճառներէ, լեզուի՝ ղեկային զգացման՝ ազգային աւանդութիւնն անոնց միջև, թիւնները և ուրիշ հսկողականներ պարիպ քաշած են կարծես անոնց միջև, իրարմ անտեսանելի, իրարու անծանօթ մնալու ուսուցումն: Այն քանի մը ծանօթութիւնները, յաճախ անձեռնմխ հեղինակութիւններէ հայթայթուած և երբեմն նպատակաւոր դիտումներով պարտաստուած, որոնք տոճեռն եկեղեցական պատմութեան մէջ զուր մը կամ Հանրազգիտութեան մէջ քանի մը էջեր կը գրաւեն յաճախ, շատ անբուժական են այս կամ այն եկեղեցիին անցեայն ու ներկայն, անոր կեանքն ու գործունէութիւնը ճանչցնելու համար, ինչպէս եղած է առհասարակ մեր եկեղեցւոյ պարագայն:

Աւելի կատարեալ և աւելի խոր իրերաճանաչութիւն մը, փոխադարձ սիրոյ նոր և աւելի լուրջ շարժառթիւներ պիտի երևան ըստէր անոնց միջև:

Ամէն դարաշրջան ունեցած է իր մեծութիւնները և ավարտութիւնները միանգամայն, սէրը պիտի յորդորէր ամէնքս առաջններուն համար հիացումի և վերջիններուն համար արդարաւանքի միայն. և ես վստահ եմ թէ եկեղեցիներու պատմութեան մէջ առաջնները աւելի յաճախադէպ պիտի երևին մեզի քան թէ վերջինները. վասնզի — ո՞վ կրնայ ուրանալ — ամէն եկեղեցի ունեցած է իր ինքնուրոյն դերը քրիստոնէութեան ծառայման և քրիստոնէական բարոյականի մարդկային սրտին հետ շաղկապումի գործին մէջ:

Ո՞վ կրնայ անտեսել բարոյական գոյութեան մը հսկայական կազմակերպութեան և աշխարհի ամենահեռուէր մարդերուն մէջ Աւետարանի քարոզութեան առաքելութեանց հրաշալի գործը, զոր Հոգիմէական եկեղեցին կը պարզէ մինչև այսօր: Ո՞վ կրնայ մոռնալ քրիստոնէական վարդապետութեանց ճշգրտման և հին դարերու մէջ այնքան նշանաւոր արդիւնքներով փայլած, վանականութեան մասին Յոյն Որթոտքս եկեղեցւոյ ղեկեցիկ և փառաւոր գործը: Ո՞վ կրնայ չյիշել անմոռանալի ծառայութիւնները զոր Ափրիկէի և Սիրիոյ Որթոտքս եկեղեցիները, Ղպտականը և Սիրիականը, մատուցին քրիստոնէական պիտութեան՝ հայրախօսական և մեկնաբանական գրականութեան իրենց ճոխութեամբը: Պարելի՞ է միթէ չդիտարկել պայծառ ուղիի և ուղղադատ բարեկարգութեան այն ընթացքը, զոր Անկիւբան եկեղեցին — իբրև հին և նոր եկեղեցիներու միջև անցումի ամենէն սիրուն կերպը — յղացաւ և գործադրեց այնքան յաջողութեամբ, և բարեկարգական կորովի և իմաստուն այն եղանակը, զոր Բողոքականութիւնը ընդհանրապէս ի յայտ բերաւ մէկէ աւելի կրօնական հարցերու մէջ: Ի՞նչ բառ գտնել մատուցանելու համար անվերապահ հիացումի հարկ մը այն ագնիւ և բարի գործունէութեան նկատմամբ, զոր Ամերիկեան Քրիստոնէութիւնը, հետզհետէ աւելի յարաճուն համեմատութիւններով, կ'ունենայ ահաւասիկ, օրէ օր աւելի գործնականօրէն մասնակցող և արդիւնաւորելով կրօնքին խորհուրդը՝ Աւետարանին Հոգին՝ կեանքի բոլոր գործունէութիւններուն մէջ:

Ձեզի կը թողում, ձեր զգացումին և ձեր դատողութեան կը յանձնեմ դերը այն եկեղեցիին, իմինիս, որուն կեանքը տասնեակից և աւելի դարերէ ի վեր ողջակիզում մը եղաւ և կը շարունակէ ըլլալ քրիստոնէական մատախալարի նուիրական խորանին վրայ . . . :

կը կրկնեմ. Ամէն եկեղեցի ունի և ու ելլած է իր պաշտօնը, իր մեծութիւնները, իր նուիրումի ելանակը, իր առաւելութիւններն ու իր փառքին ստորոգելները. իւրաքանչիւրին այս բոլոր առաւելութիւններովն է որ կը կազմի իր իմաստութիւնը քրիստոնէական ծառայութեան սուրբ գործին: Ամէն եկեղեցի ունեցած է, Աստուծոյ ըմբռնումին համեմատ, «իւր շնորհը», «ի շնորհով մարմնոյն Քրիստոսի», այսինքն Քրիստոնէական:

Մէն մի եկեղեցւոյ մէջ բարին այն է նախ որ մարդը կը մղէ բարոյական կեանքի:

Ամէն եկեղեցւոյ մէջ կայ բարոյացուցիչ այդ գործութիւնը, ամէն եկեղեցի արժանի է սիրոյ, մէկէն առ միւսը եղբայրական անկեղծ սիրոյ: Այդ փառագարծ սէրէն պիտի ծնի բարոյական միասնութիւնը, ու բարոյական միասնութենէն պիտի ծնի հաւատարմութիւնը. այսինքն Քրիստոնէական միութիւնը, որ սուրբհոգն հաղորդութիւնն է, որ անսեռանելի եկեղեցին է ամէն անոնց՝ որոնք ճշմարտապէս կը սիրեն ինկերը, որ սուրբ հասարակութիւնն է որ միևնոյն զապափարական հաւաքումի մէջ կը խմբէ ամէն անոնք՝ որոնց միտքը կը ձգտի դէպի հոգևոր կեանքի ռատուածային ալբերները:

Փրկիչ և Տէր մեր, Դուք որ քսիք թէ ձեռք որ երկու կամ երեք հոգի քու անունովդ հաւաքուին, հոն անոնց մէջ ես Դուքն, եղի՛ր հիմակ մեր մէջը, որ եկած ենք հոս, սիրոյ անսեռանելի պաշտօնը մատուցանելու Դու անունիդ. այս սրահը, ուր հիմակ խմբուած ենք Քու եկեղեցիդ ներկայացուցիչներս, թող պահ մը զլթ աւանդ շնորհք այն Սուրբ Վերնատան, ուր Դուք, քու աշակերտներէդ շրջապատուած, քրիստոնէական միութեան, սիրոյ և հաւատքի միութիւնը հիմնեցիր սուրբ որ մը: Հաստատուէ՛ մեր միջև, իբրև անքակտելի կապ մը սիրոյ և հաւատքի. մօտեցուր նախ մեր սիրտերը իրարու, հոգւոյ հաղորդակցութիւնովը, և վառէ մեր մէջ սիրոյդ ճրագը, որ մեզի ցոյց տայ ճշմարիտ միութեան՝ հաւատքի միութեան ճամբան, այն ճամբան որ Դուք ես, որ կը տանի դէպի ճշմարտութիւն, այսինքն դէպի Քեզ միայն: Տո՛ւր որ խաղաղութիւնը սիրէ մեր մէջ խաղաղ, թող մոռցուին ջնջուին տարակարծութիւններէ ծագած վէճերը և պայքարները, որոնք այնքան մերկեցին եկեղեցին ներքին և հոգևոր կեանքը:

Քու Սուրբ եկեղեցիդ տուր սիրոյ խաղաղութիւնը, որպէսզի անիկա կարենայ ունենալ Հաւատքի Միութիւնը:

ԽՈՐԳՈՒՄ ՊԱՏՐԻԱՐԺ

ԿՐԾՆԱԿԱՆ

ՀԱՒԱՏՔ ԵՒ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԻՒՆ

ԷԼԵՐՈՎԲԸ ՏԱՆՈՍՈՎԸ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐԵՑՈՒԹՅՈՒՆԻ ՎԱՐՈՒՄԸ
(Բ. ՊԵՏ., Ա. 5):

Հաւատքը և առաքինութիւնը քրիստոնէական կրօնի հիմնական սկզբունքներն են: Քրիստոնէութիւնը հաւատքի կրօնք է. աշխարհային հաւատքով կը սկսի, հաւատքով կը շարունակուի և հաւատքով ալ կատարելութեան կը հասնի: Քրիստոնեայ ըլլալ արդէն հաւատացեալ ըլլալ կը նշանակէ: Նոյնպէս քրիստոնէութիւնը առաքինութեան կրօնք ալ է՝ որ առաքինի արարքներով կը սկսի, առաքինի արարքներով կը շարունակուի և առաքինի արարքներով փրկութեան շնորհներուն կ'արժանացնէ իր հետեւորդները՝ որոնք երբ երկինք կը մտնեն, ըստ Արարչան Մատենի, «իբեկն բարի գործերը իրենց ետեւեմ կ'երբան» (Յայտ. ԺԴ. 13):

Այս երկու սկզբունքները կրօնական կեանքի մէջ իրարմէ չեն բաժնուիր: Եթէ մէկը առողջ ու կենդանի հաւատք մը ունի՝ առաքինի կենցաղը իրմէ անբաժան է միշտ, իբրեւ իր շուքը՝ իր ետեւէն կու գայ ան ինքնաբերաբար: Հաւատքը որքան հաստատուն ըլլայ, առաքինութիւնն ալ աշխարհային արդիւնաւատ ապրելակերպ մը յառաջ կը բերէ հաւատացեալի կեանքին մէջ: Հետեւաբար հաւատքը հիմն է առաքինութեան. «իմը որքան զօրաւոր է՝ անկէ բխող առաքինութիւնը նաև աշխարհ գերազանց է ու վսեմ, թէ՛ քանակով և թէ՛ որակով: Իսկ եթէ հաւատքը տկար է, առաքինութիւնը ոչ միայն ազգային է, այլ նաև գուրգի միայնուն արժէք է և իրական օգտակարութիւնէ:

Ուրիշ խօսքով, հաւատքը ծառ մըն է, իսկ առաքինութիւնը՝ անոր պտուղը: Պտուղ ունենալու համար ծառ մը ունենալ անհրաժեշտ է: Իրական առաքինի կենցաղը ուստի հաւատքէն կ'ընթերցուի, հաւատքով կ'անի, հաւատքով ալ կը շարունակուի գործնական կեանքի մէջ:

Մարդիկ սակայն այս ուղղութեամբ երկու ծայրայեղութեանց երթալու հակամտ են յաճախ: Կրնայ մէկը ամէնէն ուղղափառ գաւառները որդեգրել, ամէնէն վսեմ վարդապետութիւններով սնանիլ և բարեպաշտական ամէնէն նախնական ու վաղեմի սովորութիւններուն հետեւիլ, ստոյն հանդէպ որեւէ առարկութիւն չկայ, ասոնք լաւ բաներ են և արժանի ամէն գնահատութեան, սակայն երբ այս ուղիղ գաւառները կամ հաստատուն հաւատքը զուրկ է առաքինի արարքներէ — զոհողութիւնէ, ծառայութիւնէ, նուիրելի աշխատանքէ՝ յօգուտ մարդկութեան —, այն տեսն աշխարհ կը դարձնի իրական հաւատք մը ըլլալէ, իրականութեան մէջ ասկիւ հաւատք մը ըլլալէ աւելի տեսակ մը իմացական ուղղափառութիւն է և ուրիշ ոչինչ:

Այս տեսակ ապարդիւն հաւատքէն ստատաններն ալ ունին: Անոնք մեղմէ շատ աւելի բաներ գիտեն մատուցոյ մասին և կը սարսափին նաև մեծ շնորհալոյսութիւնէ, բայց ինչ օգուտ երբ զուրկ են առաքինի կենցաղէ: Հետեւաբար իրենց այդ հաւատքը անպէտ է և անարժէք: Ասկիւ ծայրայեղութեան մէկ տեսակն է:

Միւս կողմէն, մարդիկ ալ կան որոնք մատուցոյ մասին գիտակից հաւատք չունին, թերահաւատ են և անձնասէր, բայց և այնպէս կ'աշխատին առաքինի արարքներով իրենց կեանքը արժեցնելու: Ի հարկէ գնահատելի են այս առաքինի գործերը, սակայն եթէ այդ արարքները գիտակից հաւատքէ մը ծնունդ առած չեն, աստուածահաճոյ չեն կրնար ըլլալ: Որովհետեւ եթէ բարի արարք մը հաւատքի պտուղ չէ, այսինքն հաւատքէ բխած չէ, անպատճառ ուրիշ շարժառիթ մը բխած պէտք է ըլլայ: Այդ շարժառիթը երբեք չ'ապրիտական նկատում մըն է, երբեք փոստամուտութիւն, և երբեք ալ պարզապէս արդիւնքէն ցուցամոլութեան: Այս իսկ պատճառաւ, անոնք «են կրնար հեղինակաւ ազնուացնել և աւելի բարձր կենցաղի մը առաջնորդել» նման հաւատքէն բխած առաքինի արարքներուն: Այս ալ ուրիշ ծայրայեղութիւն մըն է:

Աստուածաշունչ Մատենի բառերը գործածելով, ինչպէս որ գործ մը տառից հաւատքի՝ նոյնպէս հաւատքը առանց բարի

գործերու մեծած է: Աստիճաթ թոշուներ մը երկու թեկերն են: Թոշուներ մը մէկ թեկով չի կրնար թողնել: Նմանապէս հաստատեալ մը չի կրնար ամբողջ յոստաջողութիւն չողանոր կեանքի մէջ, և ինքնուրոյն օրհնութիւններու հետ յայտնական փրկութեան արժանաւոր լոկ հաւատքով և կամ լոկ առաքինի արարքներով: Բայց երբ այս երկուքը իրարու հետ միանան, ահա՛ այն առիթն է որ քրիստոնէական կը տիրանայ աւելի ճոխ ու զեղուն կեանքի մը և իր չորս կողմը բարեփոխող բարձր կենցաղի մը, որը գնահատելի է ամէն կերպով: Թէ՛ մարդոց և թէ՛ Աստուծոյ տոջն է Յիսուս իր լերան քարոզին մէջ ըստ: «Եղբայրս յայնպէս լուսաւորե՛ անոր լոյսը Քրիստոսի տալով, որ անոնք անոր բարի գործերը եւ փառաւորեն անոր հայրը՝ որ երկինքն է» (Մատթ. Ե. 16):

Որոպէս Առաքեալը կ'ըսէ. «Յե՛ր հաւատքին վրայ աստիճանութիւն աւելցուցե՛ք: Այս խօսքը կը պարունակէ իր մէջը մէկէ աւելի խմբաներ: 'Ես'ի՛» ան կը պատգամէ միշտ՝ մեր հաւատքը առաքինութեամբ զօրացնել և առաքինութիւնը՝ հաւատքով: Յերոսոփէ՛ անիկա սպգարարութիւն մըն է, զգուշացնելու համար մեկ երկու ծայրայեղութիւններէ, հաւատքը առանց առաքինութեան և առաքինութիւնը առանց հաւատքի նկատառութեան առնելէ: Երոսոփէ՛ անիկա ուղղակի պատուէր մըն է միշտ, անձնական առաքինութիւններ մշակելու համար մեր մէջ, իբրեւ քրիստոնէական կրօնի նշանող հաւատացեալներ: Առաքինութիւն մշակելու համար սակայն նախ պէտք է գիտնալ թէ ի՞նչ է առաքինութիւնը:

Առաքինութիւն կը նշանակէ ազնիւ նկարագիր, բարի օրոմադրութիւն, համակերելի կենցաղ, բարոյական բարձր սկզբունքներով զննասութիւն, անկեղծ և անբառի բնութարարութիւն, վեհանձն վարմունք, մաքուր սիրտ, բարեխիղճ հանգիստ սեր եւ շարժելի խորհրդով:

Ըստ Եպիփանիոսի, «Առաքինութիւնը երեք մասերէ կ'ը բաղկանայ, ժողովարարութիւն, հաստատութիւն եւ արդարութիւն»: Զիտ հետեւ հիշելի մը կ'ըսէ. «Առաքինութիւնը մարդիկը երեւելի կ'ընէ երկրի վրայ, հեղափոխող՝ գերեզմանի ներքեւ և ու ամսման՝ երկինքի մէջ»: Իսկ Եղեշափիյրի կարծիքով՝ «Երբ մեր առաքինութիւնը մեր առջեւն

չերթայ, այնպէս հաշիւ ընելու եմք թէ չունինք զայն»:

Ըստ Պողոս առաքեալի յայտարարութեան, իբրեւ Ս. Հոգիին պտուղը, քրիստոնէական առաքինութեան յատկանշիկներն են, սէր, խնդութիւն, խաղաղութիւն, երկայնատեւութիւն, քաղցրութիւն, բարութիւն, հաւատարմութիւն, հեղուքիւն եւ ժողովարարութիւն (Գաղա. Ե. 22-23), իսկ Պետրոս առաքեալի բողոքով՝ օրոմասութիւն, ժողովարարութիւն, համբերութիւն, աստուածապատկութիւն, եղբայրութիւն եւ սէր (Ք. Պետ. Ի 6-7):

Այս երկու առաքեալներն ալ սերը միւս յատկանշիկներէն աւելի կը շեշտեն: Եւ իրենց այս տեսակէտը պաշտպանելու համար առաջինը սէրը իր ցանկին զուտը կը դնէ, իսկ երկրորդը՝ ցանկին ամէնէն վերջը: Կը շեշտեն սէրը՝ սէր առ Աստուած և սէր առ մարդ, որովհետեւ սէրը ամէն առաքինութեանց արմատն է: Եթէ մէկը կը սիրէ զԱստուած, Անոր հանդէպ ուղիղ կեցածք ունի՝ միշտ, նոյնպէս կը սիրէ նաեւ իր ընկեր տարածները իր անձին պէս, մարդոց հետ իր յարաբերութիւնները արդար և ուղիղ կ'ընեն ամէն առիթ: Փանգր սէրը լրումն է բոլոր օրինաց և մարդարեւութեանց: Երբ տեղ մը սէրը թագաւորէ, հոն ամէն տեսակ առաքինութիւն խնդրեալ բար կ'աճի և կ'ուճանայ: Ուր որ սէր կայ, հոն ամէն դժուարութիւն վարկանշեալ կը լուծուի և ամբողջ կ'ապրին իրարու հետ խաղաղ և լաւ պարկաններու շերտք:

Ուրի երկու ցանկերն ալ սկզբունքով կը մատնանշեն գրեթէ նոյն բարոյական արժէքները, աւարքի բողոքով, աւարքի տեսակէտներով և աւարքի զգացումներով:

Առաքինի կենցաղը մեր առօրեայ գործնական կեանքի մէջ ինքզինքը ի յայտ կը բերէ ուրի զգեցողիկ յատկանշիկներով և ու Այդ յատկանշիկներէն ոմանք անհատական են, իսկ մնացեալն ընտանեկան, ընկերական, եկեղեցական և հասարակական բնոյթ կը կրեն:

Չոր օրինակ, ուղղամտութիւն, ճշգրտագիտութիւն, պարկեշտութիւն, խնդաւարագիտութիւն (self-respect) և անձնազգացում՝ անձնական առաքինութիւններ են: Անհատ մը այս առաքինութիւնները մշակելով՝

կ'ազնուանայ սրտով և կը գեղեցկանայ հոգիով, որով աւելի բարձր կենցաղի մը կը տիրանայ:

Ընտանեկան սրբութիւններու հանդէպ հաւատարմութիւն, մեծերու հանդէպ յարգանք, իրարու հանդէպ փոխադարձ սէր, համակրանք և զոհարբութիւն՝ ընտանեկան կեանքի յատուկ առաքինութիւններ են: Ընտանիք մը այս առաքինութիւնները իր մէջը զարգացնելով՝ ապահոված կ'ըլլայ իրեն համար համբաշխութեան և համագործակցութեան ոգի, և հիշանկի ու բարօր ապրիլակերպ մը:

Միւս կողմէն, ընկերական, ասեւտրական ու հասարակական կեանքի մէջ մշակութեւրէք առաքինութիւններն են՝ ճշմարտախօսութիւն, զուարթամտութիւն, անկեղծութիւն, հաւատարմութիւն, քաղաքավար ու աշխու վարմունք:

Ազգասիրական ու հայրենասիրական առաքինութիւններու կարգին յիշուելու արժանի են՝ արիւթիւն, քաջասրտութիւն, զոհողութիւն, ազգասիրութիւն, հայրենասիրութիւն և տոհմային աւանդութիւններու հանդէպ հաւատարմութիւն ու գոհբերութիւն:

Իսկ հաւատք, հոգևոր խելաշնորհու հանդէպ նուիրում, աղօթասիրութիւն և աստուածաշատութիւն՝ եկեղեցական առաքինութիւններ են, որոնց մշակուումով բարեպաշտութիւնը կը զարգանայ ժողովուրդին մէջ:

Անհատներ կան, որոնց մէջ անձնական առաքինութիւններէն մէկը և կամ միւսը աւելի մշակուած է: Նոյնը չի տակ է ազգերու համար: Ազգեր կան, որոնց մէջ այսինչ կամ այնինչ առաքինութիւնը աւելի զարգացած է: Մենք իբր ազգ օւնինք տոհմային կարգ մը առաքինութիւններ, որոնք մեր մէջ աւելի մշակուած են: Ասոնք թուով շատ են, բայց անոնցմէ գէթ երեքը կ'արժէ հոս յիշել:

1) Եկեղեցասիրութիւնը ասոնցմէ մէկն է: Հայ ազգը եկեղեցին սիրող, խղճի ազատութիւնը յարգող և հոգևոր արժէքները գնահատող ազգ մը եղած է սկիզբէն ի վեր: Մեր գրականութիւնը մինչև ԺԹ. դար կրօնական բնոյթ կրած է: Մեր նախահայրերը այդ կրօնական գրականութեամբ սնած և անոր ներշնչումներով մեծցած են: Հայ

ժողովուրդի կրօնասիրութեան ցոյտուն ապացոյցն է պատմութեան մէջ հայ նահապետներու և մարտիրոսներու հոծ բանակը և Աւարայրի դաշտին վրայ մղուած վարդանանց պատերազմը:

2) Հայը ժողովան ժողովուրդ մը եղած է հին գարեբէն ի վեր: Հայուն ազատութիւն տուր և զինքը անապատին մէջ զիր, կրճ ժամանակի ընթացքին այդ անապատը գրախորհ կը վերածէ: Աշխատելով ապրիլ հայուն տոհմային կարկառուն յատկանշիւններէն մէկն է: Ազգ մը որ ծոյլ չէ և ճակտիք տինք թափելով իր հացը ճարելու կը հաւատայ՝ չի մեռնիր երբեք:

3) Հայը իր ընտանեկան սրբութիւնները պահպանող ազգ մը եղած է հին ժամանակներէն ի վեր: Գրիտոնէութենէ առաջ, հեթանոսութեան շրջանին, մեր իգական աստուածներէն մին Անահիտ կը կոչուէր, որ էր Վայրն տուննայն զգաստութեանց եւ պարկեթութեանց հայոց աբխաթէն: Անկազաղափարականէն էր հայ իգական սեռին: Հայ կինը անոր նմանելու կը ջանար: Իբր քրիտոնէութիւնը մտաւ Հայաստան՝ ընտանեկան կենցաղը աւելի պղնուացաւ և ընտանիքը եղաւ հայ ժողովուրդին համար: Եկեղեցիէն յետոյ, ամենանուիրական ու ամենասուրբ հաստատութիւնը:

Ահաւասիկ այս երեք ազգային բարեմանութիւնները — եկեղեցասիրութիւն, ժրջանութիւն և ընտանեկան սրբութիւններու հանդէպ յարգանք — հայկական առաքինութիւններու ցանկին գլուխը կեցած: Մեծագոյն դերը կատարեցին պատմութեան ընթացքին հայուն ազգապահպանութիւն կենսական գործին մէջ:

Հռոմի մեծածառաւ կայսրութիւնը ինչպէս կործանեցաւ: Պատմութեան փրկիչ փայտեղեմը զբաղող իմաստասէրներ և մեծ հեղինակներ շատ մը պատճառներու կը վերագրեն այս կործանումը: Բայց այդ ամբողջը ծաղուտ առած է արմատական երեք պատճառներէ: Անոնք են, առաջին՝ Հռոմի մէջ բարեպաշտութեան մտացումը, երկրորդ՝ աշխատանքին տկարացումը կամ դադարեցումը և երրորդ՝ ընտանեկան կեանքի և բարոյական թաշաւայումը:

Բարեպաշտութիւնը, աշխատասիրութիւնը և ընտանիքը ազգի մը բարոյական

չէնքին երեք գլխաւոր սրահներն են: Երբ այս սրահները փխին՝ ազգի ալ կը փլի, ինչպէս փլաւ Հոռով միահիծան, աշխարհաձաւալ և աշխարհաստան պիտոթիւնը: Այս իսկ պատճառաւ կործանեցան նաև այլ կայսրութիւններն, որոնք արմատը փառած կաշիքի նման ինկան պատմութեան ընթացքին ու տապալիցան ազգերու աշխիւ առջև:

Այժմ կրնանք հարցնել թէ հայը, ըլլալով փոքրիկ ազգ մը, ի՞նչպէս կրցաւ ապրիլ երեք հազար տարիներէ ի վեր, և տակաւին ալ կ'ապրի ու կը պահէ իր գոյութեան իրաւունքը քաղաքակրթութեան թատերաբեմին վրայ: Պատճառը շատ որոշ է, հայը ապրեցաւ և կ'ապրի անոր համար որ յարգեց բարոյական ու կրօնական արժէքները, յարգեց աշխատանքը, ճակատ քրտնիքով իր հացը ճարելու առաքինութիւնը, և յարգեց նաև ընտանեկան սրբութիւնները:

Փ.Ա. դարու մէջ, Գրիգոր Մագիստրոս՝ որ Հայաստանի իշխաններէն մին էր, գաւակ մը ունէր Վահրամ անունով, տնիկ ալ իշխան մը իր ժողովարդին մէջ: Հօրը մահուանէ առաջ խնդրեց անկէ որ իրին կտակ մը թողու: Հայրը ըսաւ. «Գեղի իմ միակ կտակս այս է, եւայրենի աւանդութիւնները մի մոռնար, եւ հայկական առաքինութիւններու հաւատարմ եղիք»: Վահրամ իր հօր խօսքին հետեւելով մշակեց հայկական առաքինութիւնները իր մէջը, և կարճ ժամանակի ընթացքին իր կենցաղը փոխուեցաւ, սիրաւ աշխուսցաւ, հոգին սիրով լիացաւ և իր ցեղին բարեխառութեան ի նպաստ նուիրումի և գոհողութեան ոգին իր մէջը այնքան զօրացաւ որ Ս. Մեսրոպ Մատոցի նման, քաղաքական պաշտօնէ քաշուելով՝ վանք մը երթալով եկեղեցական ձեռնարկութեցաւ: Ակալ, իր ասպարէզին մէջ յոռաղիկութիւնն ցոյց տալով, կաթողիկոսական գահը բարձրացաւ և եղաւ մեր նշանուոր կաթողիկոսներէն մին Հայ եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ, Գրիգոր Բ. Վկայաւէր անունով:

Ուստի շատ ի դէպ է այս առիթը հարցնել թէ ի՞նչ է առաքինութեան վարձատրութիւնը: Ըստ Էմբրոսիոս, սեւափնուբեան միակ վարձատրութիւնը առաքինութիւնն է (The only reward of virtue is virtue): Ինչպէս մեղքին պատիժը մեղքին

մէջ է, նմանապէս առաքինութեան վարձատրութիւնը առաքինի ըլլալն է ր Եւթեփիոյ կ'ըսէ. «սեւափնութիւնը գեղեցկութիւն մըն է: Իսկ Յոյն փիլիսոփաները Սոկրատէ քայլ մը աւելի առաջ երթալով կը յայտարարէ թէ սեւափնութիւնը հոգիի գեղեցկութիւնն է: Եթէ մէկը ունի հոգեկան այս գեղեցկութիւնը, ալիւս ուրիշ ի՞նչ վարձատրութիւն կ'ակնկալէ:

Մարդիկ առաքինութիւն մշակելով իրենց մէջ, գեղեցկացած հոգիի մը կը տիրանան: Ազգեր առաքինի կենցաղը գնահատելով, իրր ցեղ կ'ազնուանան և իրենց կեանքը կը տեսականացնեն, և որով ապրելու համար գոյութեան իրաւունքը ձեռք կը բերին պատմութեան թատերաբեմին վրայ, Ասկէ աւելի վսեմ տակաւին ի՞նչ վարձք կարելի է սպասել:

Առաքինութեան վարձատրութիւնը բարոյական է: Անիկա զրաւով ծախու չ'առնելիր: Փանդի անգին է, անոր զինք զոհարներէն շատ աւելի է (Ուսկ. ԼԱ. 10): Պօզոս առաքեալ կ'ըսէ. «Ի՞նչ առաքինութիւն եւ ի՞նչ զովութիւն որ կայ՝ այդ բաներուն վրայ խորհեցե՛ք (Փիլիպ. Դ. 8): Որովհետեւ անոնք են որ մեայուն արժէք կը ներկայացնեն և յաւիտեական են, և անհատին հոգեկան ու իրական գանձը կը կազմեն:

Երբ Պետրոս առաքեալ կը յայտարարէ թէ «Ձեր հաւատքին վրայ առաքինութիւն աւելցուցէք, ու առաքինութեան վրայ գիտութիւն, և գիտութեան վրայ ժաժկուութիւն, և ժաժկուութեան վրայ համբերութիւն, և համբերութեան վրայ աստուածապաշտութիւն, ու աստուածապաշտութեան վրայ եղբայրսիրութիւն, ու եղբայրսիրութեան վրայ սէր», անմիջապէս կը յաւելու ու կ'ըսէ. «Վասն զի քանի որ այս բաները ձեր վրայ կը գտնուին ու կ'աճին, պարապ ու անպտուղ չ'են ընդ ձեզ մեր Տէր Սուս Բրիտոսը ճանչնալուն մէջս (Բ. Պետ. Ա. 5-8):

Առաքեալին տոյարտալատութիւնը մեր վրայ պարտականութիւն կը դնէ պօրացնելու մեր հաւատքը, ունենալու համար ոչ թէ կոյր, անգիտակից և կամ անուանական՝ այլ ճշմարիտ, կենդանի ու գործօն հաւատք: Որովհետեւ երբ տիրանա՞ք այս

ՄԵՍՐՈՊ-ՄԱՇՏՈՑ

(Համառոտ անկարի կետերի և գործի մասին)

Վերադարձ

Եւ սկիզբ հայ դպրութեան

Եթէ ուզենք, գառաւորութեան մասնա-
գութեամբ մը, Մխարպէ կեանքը թափել
շանգրուաններու, պիտի ըսենք թէ չորս են
սենեք. պալատը, վանքն ու քարոզչա-
թիւնը, գիւտին չրա՛քը եւ գերբայեւ՛ ճիւ-
նտրկէ՛ք հոյ գրականութեան: Մնասարակոյս
որ փոքին այս ճանգորտանը, որուն կը
շահնինք, գտնասարգային է եւ ամէնէն եր-
կար Մխարպէ կեանքին:

Լիզեմիային կը վերադառնաւ աւելի զէպի
Վազարչապետ, շրջապատուած գործակից-
ներով եւ աշակերտներով, ձեռքի տեղ մած
հայ գիրբի տախտակը: Վազարչապետին
ճամբար կ'ելլէր թափօր լքել, գլխու որոշ-
մամբ կ'առնէր Կաթողիկոսին եւ կու գար
զէպի Ռահ գետին կէտքքը, ընդունելու հա-
մար պիւրը: Փամանակներ քաղաւթաւորներն

կենդանի հաստքին, աստիկա մեր ներքին
հոգեդու ոչեքը իսկոյն շարժման մէջ կը
դնէ, և յիշաշրջիւով մեր կեանքը՝ մեզ
նկատածոյ կը մօտեցնէ, Անոր հանդէպ մեր
վնասած վստահութիւնը կը բազմապատկէ,
կեանքի տառապանքներուն մէջ ու գոյատիւ-
րութեան պարտաւորութեան միգր. ապաստան
կ'ըլլայ: Ի մի խօսք՝ մեր կեանքը արժէ-
քաւոր կը գործնէ թէ՛ մեզի համար, թէ՛
յօգուտ մարդկութեան և թէ՛ ի նպաստ
Առաւելածոյ՝ կողմնորոշութեան տարածման
սուրբ գործին:

Դոյնպէս առաքելին այս խօսքը մեզ
լուրջ պոտախախտութեամբ տեսնելու մը տակ կը
դնէ . այս կենդանի հաստաքին կոթնած,
օր ըստ օրէ ռեկուլ առաքելին կենցաղի մէջ,
մշակակութեան միւր մէջ, քրիստոնէական այլ
առաքելութիւններու հետ միասին, հայկական
առաքելութիւններու յստիւն:

ГР. А. НАРДЖЕАН.

Ֆրէզնո, Գալիւ.

բաւ ԼԶԻՐը, ասկտւոյին կ'որձապահեցին խռն-
ցազատոյթիւնն ու հրճուանքը գիտաշոյթ-
ներուն: Հայը իրեն զրոյեաժ աստուածա-
տաւը տախտակը կ'ընդունէր, կ'ըսէ Կորին,
գիտակցութեամբ եւ երախտագիտութեամբ
եւ ոչ նման իրեաներուն, երբ Մոգոսն կ'ըն-
դէր Սիւնդէն. հայ ինչոյիս փրկութեան եւ
իւրական ապաստանութեան սօրէնքն էր
Միաբնակ ձեռքին. իրաժ անմահ լոյսի մը
պէս կոռնթեոսն ելաւ աշխարհի մը վրայ, ուր
զգապաշտեան բաժանման, կրօնական հալա-
ծանքի եւ տաւար ուսման մեռի ամպերը
հետզհետէ օտարի կը թանձրանային նորի-
ցունն ի վեր:

ԵՎ ԿԱՆԵ ՍՐԵՅ ԵՐԹՈՒՄԸ ՆՈՐԱՌ ԼԵՐԻՆՔԻՆ
 ԿՆԾԱՐԻՆ, ԱՐԻՆՔԻՆ ԱՐՔԱՆԻ Ե ԵԿԷՂԵՅԻՆ.
 Ե ՔՐԵՔԻՆ ԽԱՄԱՐԻՆ, ԱՂԱՄՔԻՆ Ե ԻՆՍԱՆՔԻՆ.
 Ե ՂԵՌՔԻՆ ԶՈՒՄ ԿԱՐԿԱՆԷԻՆ՝ ՆՕՄԱՍԿԵՐՔԻՆ
 Ե ԿՈՂԻՆ ԶԻՆՆՈՒ ԼԷՆ ԱՐԿԱՆԷԻՐԻՐ (ՍՈՒՆԱԿԵՐԻՆ)
 Կ՛ԱԵԿՅՈՒՆ Է.

«Այն տեսանկյունից գերեզման նորա խորհրդի գե-
րեզման հրեշտակի, և հառադարձին տեսլանին
նորա» :

Դժուար է հրեականյե սիրահրու հըր-
ճուանքը հանդիպումի բացառիկ պահուն,
երբ մանուանդ Մեհրուպ. զինք գլխուսորդ-
նհրուն ցոյց առէ հաք զիրը, բարձրաձայն
կարգաց Հոռ փանոսի ձև քոզ զլուսմ հա-
յնիւն առաջին զբքին առաջին սողերը (Ս-
զամոնի Սահանիւր)։

«Համաչել գիտասուրբիւն եւ գիրաս,
խմունայ գբունս հաննարոյ» . . .

սեւ ընթերցեալ քերկրէն, իաղային,
 խաւային և ի ձայն մեծ գոհութեն ի
 բարձունս ի գերաառաջէն տառային զանհզ-
 րանան պարգեան. և պարտահալ՝ պատ-
 ուէին զառաքեալն և զվարդապետն և
 զերկրորդ Լուսնաորինն:

Ռան գետին հանգիպուածին ներկայ էր
նաե Վնուշապուռ թագաւոր իր նախարար
ներսի: Ընտրույ յաջողած էր ոչ միայն
մարմին տալու իր մեծ գաղափարին, այլե
անոր զինուորագրելու երկրին թաւր օյժերը:
Թագաւոր և կաթողիկոս, աշխարհիկ և ե-
կեղեցական աւագանիին ամբողջութիւնը
լեյլեւս թաց էին իր առաքելութեան առջև
սուրբ դռները, կրնար տարածել հայ գիրք
և անոր սեռինս սեռէն, շտապաբար աշ-

խորհի ամեն կողմերուն, վստահ թէ իրեն գործակից ունէր ամբողջ Եկեղեցին և պաշտպան՝ երկրին իշխանութիւնը:

Սահակ Կաթողիկոսի գործակցութիւնը Մեսրոպի հետ եղաւ ուղիւսակա՛ն, այն աստիճան որ պատմութիւնը անրաժանէ, յիշէ իրարու կապից անհնց անունները և անհնց կրթական աշխատանքն ուրա՛ծ սերունդը կոչուեցաւ Սահակ-Մեսրոպեան սերունդ:

Սահակ և Մեսրոպի գործունէութիւնը կը բաժնուի երեք նահատար վրայ — քաղաքական, թարգմանութիւն և դատարարականութիւն:

Սահակ և Մեսրոպ հիմնեցին Նախ հայկական առաջին՝ գրարարական վարչարարական կոմիտէն, իսկ Կաթողիկոսարանին կողմէ Ըստ Կորինթի, ներառաւ Վարդապետարանը անիմաստ պէս յորհեցաւ Երկրին քաղաքական կեանքին վերաբերող աշակերտութեամբ մը, որ ինքզինք կ'ուզէր նուիրել քարոզչական գործին, բայց նաեւ պարտականներով, որոնք ծարուր ունէին հայկական դպրութեան:

Յուսահատեցուցիւ ըլլալու չափ ընդհանուր են Կորինթի տեղեկութիւնները հայ ուսման առաջին այդ կեդրոնի մասին: Ո՛չ մէկ անխորհրդեղ թէ ինչ էր ուսման ծրագիրը, ուսուցումը նւթը, քերականութեան կազմութիւնը, բառամիջոցի ըստակցումը, աշխատանքի ձևը, կրթական շրջանի տեղեկութիւնը, Սահակ-Մեսրոպի գործակցներուն անունները և վերջապէս բովանդակութիւնն ու նկարագիրը պարզցին:

Արդիւնքէն դատելով, Սահակ արեւմտիկ ուղիւ պայծառութիւնէն և թարգմանական գրականութեան տարրալստիւնէն մանաւանդ պէտք է ընդունել որ առաջին հայ գրարար կատարելութիւնն ոչ շատ հեռու, ընդարձակ և բացառիկ ճիգ մը եղած է հայ գրութիւնը բարձրացնելու յունական լեզուի և մշակութիւնի մակարդակին, թիւի առաջին իսկ հարուածով:

Վարդապետի վարդապետարանին գերազանց իրադրութեամբ, զընթաց-գործող կը մնայ Աստուածաշունչի հայերէն թարգմանչութիւնը և կը տարուի ըստ թէ, եթէ հրաշք մըն էր գիրը, նոյնքան մեծ հրաշք էր պէտք է նկատուի Ս. Կրքի թարգմանչութիւնը, կարծեմ ոչ թէ թարգմանաւոր օտար

լեզուէ մը, այլ առուուածային ներշնչումի մը կատարելութեամբ անգամ մը ևս անցած Մեսրոպի և Սահակ հոգիէն, քիւրեղեայ մօքրութեամբ մը գտնելու համար ներշնչուած բառը և գերերկրային լեզուէ:

Առուուածաշունչին և ծէսին հայացումը քանդեց Հայաստանի քրիստոնէական առջնացումը վերջին գմբաստանութիւնները և լայն ստպարէզ բացաւ Եկեղեցիին առջև հաւատքի համոզող առաջնորդելու ուսումնականութեամբ ժողովուրդ մը դէպի գիտութեան լոյսը:

Որովհետեւ, եթէ կար ընտանի փոքրութիւն խումբ մը առանձնաշնորհաւորներ, որոնք ուսման և յառաջդիմութեան իրենց ծարուր կ'երթային գոհացնելու յոյն և ասորի կեդրոններու մէջ, մանաւանդ իւրեղանկարին, Եկեղեցի, Անտիոք և Աղեքսանդրիա, սակայն հասարակ ժողովուրդին խնդր վանգուածը, քաղաքի պատմիչներու սովորական տեղեկութիւններէն, կը տարուի կիտարաբարոս տգիտութեամբ մը ստուերին մէջ: Իսկ հոն ուր կային ուսման ուղեւորներ, օտար էին, յոյն կամ ասորի, անհարազատ և հաւանաբար անհազորոջ Հայ Հոգիին:

Պատահականօրէն հայացումը հայ եկեղեցիները կը վերածէր կրթանքի կեդրոններու, ուր կը պարբերուէր լեզուն, կը յատկանար ազգային գիտակցութիւնը, կը խորանար հայրենասիրութիւնը և ամբողջ ժողովուրդ մը կը բանար իր հոգին ցեղային կրթութեան մը միաձուլող շնորհութեան, խանդավառութեամբ մը որ կը յիշեցնէր առաքելական շրջանի նուաճող ոգին: Հայը, իբրեւ ազգ, անհատականութեան մը կը վերածուէր:

Եւ այս՝ արդիւնքը եղաւ միակ մարդու մը տեսական հաստատութիւն և անխոնջ ճիգին:

Գործք եւ Սիւնիք

Մեսրոպ հրաժեշտ առաւ Վարդապետարանէն, Սահակ Կաթողիկոսին ձգելով Արարատեան նահանգի քարոզչութեան և կրթական ապարէզը և ինք, առած իր աշակերտները, վերադարձաւ Գողթն գաւառը, ուր ճգնած, քարոզած, առասպա՛ծ և հայ գիր ունենալու անհրաժեշտութիւնէր զգացած առաջին անգամ: Մեսրոպ իր

աշակերտներին մի քանիին յանձնել է հաք Փողթնի գաղութները, անցաւ Սիւնիք, ուր նա հաւաքեց մանուկներ, հաստատելու համար գաղութներ: Կորիւն Մեսրոպի ընտանեկանը աշակերտներին կը յիշէ միայն հրկու անուններ, Տիրայր և Սուշէ:

Յայտնի է որ գիւրին չէ եղած Մեսրոպի կրթական գործունէութիւնը: Իր կենսագիրը՝ Կորիւն, որ նորահաստատ գաղութներէն մէկուն պատասխանատուներէն եղած է, հայ գաղութեան առաջին ուսանողները կը նկարագրէ որպէս «գաղանամիտ, վայրենագոյն, ճիւղաբարոյ...», իսկ Մեսրոպի համար կ'աւելցնէ թէ «գաղափարաւոր սնուցանել և կրթել և կը ջանար»:

Մեսրոպ Սիւնիքի գաղութները յանձնեց իր թարգման-աշակերտներին երկու քին՝ Անանիա և Բենիամին:

Վրաստան

Սիւնիք սահմանակից է Վրաստանի: Սահմանը չկանցնուց Մեսրոպի եռանդը և ան Սիւնիքէն անցաւ Վրաստան:

Իրմէ առաջ Վրաստան հասած էր Մեսրոպի նախնաւը, այնքան որ իշխան և քահանայապետ կը դիմեն Սուրբին, խնդրելու համար որ իրենց ալ շնորհէ գիրը: Ըստ Կորիւնի, Մեսրոպ Սիւնիքի մէջ արդէն ստեղծած էր վրացական գիրը, ձեւաւորած գայն և միատրին տարած Վրաստան: Ուշագրաւ է որ Մեսրոպ նախնաւորած է վրացական լեզուի գիրերուն տալ բոլորովին անկախ նկարագիր մը, ըստ գծագրութեան, շարուածքի և հնչուելի:

Մեսրոպ անմիջապէս կը ձեռնարկէ վրացական գիրերը ուսուցանելու գործին և, ինչպէս ըրած էր իր երկրին մէջ, այստեղ ևս կը հաւաքէ մանուկներ և, իր ուշադրանքով տնօրէնութեամբ, կը հաստատէ գաղութներ, սորվեցնելու համար գիրը, թարգմանելու համար Աստուածաշունչը և քրիստոնէական գրականութեան կարեւորագոյն հեղինակութիւնները: Այստեղ Մեսրոպ ունեցաւ վրացի ազնական մը Զապա անունով, որուն մասին ուրիշ ոչինչ գիտենք:

Յունահայաստան

Վրաստանէն վերադարձաւ Մեսրոպ դէպի Վուդարշապատ, տեղեկագրելու համար Սա-

հակ Կաթողիկոսին իր գործունէութեան մասին, Այդ գործունէութիւնը ընդգրկած էր Պարսկահայաստանը, Կամ, բոտ Ռորնէցի, ասորական գրականութեամբ նաեւ, ուսած Հայաստանը: Հայաստանի բիւզանդականացի մասը կը Ձար գործաւուրդաւոր իշխանութիւնէն և Սահակ Կաթողիկոսի հեղինակութենէն:

ՅՅ01 գաղինքով, Բիւզանդիոն և Տիգրան խաղաղութիւն հաստատած էին իրենց սահմաններուն վրայ, Հայաստանի հաշտոյն: Սահմանը կ'անցնէր Կորիւնէն և դէպի արեւմուտք կը թողուր Դերջան, Եկեղեց, Սնո՛ Մոփաց և յարակից գաւառները Բունաց իշխանութեան ներքեւ, մինչդեռ Տարս, Այրարատ, Կողթի և Սիւնիք, Հայաստանի խաղաղութիւն մասը, Կ'իշխար Պարսկներու կողմէ:

Պարսկները քառականացած էին իրենց հպատակ թագաւորը նստեցնել Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ և թողուց կրտսերի վիճակ մը իրենց ենթակոյ նախարարութիւններուն: Մինչդեռ Յայնիքը հակակած նահանգները յայտարարած էին բիւզանդական դաւաճ, հաստատած էին սատրապութիւններ և խեղզած ամէն տեսակի ազատութիւն, յունացնելու մաքով հայկական երկիրը:

Յունական մշակութիւնը կ'ունոց տիրապետութեան վտանգը չէր կրնար խռտափել Սահակ-Մեսրոպի ուշագրութեանէն: Դա պարշապտան երրորդ հունգրիպութիւն, անոնք որոշեցին տպաստակոյ գիրը և լեզուն տանիլ յունական մասին, անոնցմով զինելու համար յունացման վտանգին ենթակոյ հայութիւնը:

Մեսրոպի առաքելութիւնը հանդիպեցաւ որոշ վտուարութեան: Յունահայաստանի կառավարիչ Անտաղիոս, թէ և արժանի պատիւներով գրիւնորեց հայոց վարդապետին, սակայն չարտօնեց հայ գիրի ուսուցումը և հայ գաղութի հաստատումը առանց կայուն արտօնութեան: Անտաղիոսի կողմէ Բիւզանդիոնի զինուած տուրքանդակը վերադարձաւ և բերաւ հրաւեր մը Մեսրոպի, որ անմամբ ներկայանալ կայսերական պալատ:

Անտոհան Կորիւնի առաջատմածը կ'ընդունի իբրեւ վաւերական և կը մերժէ Ռորնէցիի պատմութիւնը, որպէս թէ Խոս-

բով թագաւորի մահուան յաջորդող հայկական ապստամբութեան հետեւանքով, Մոսկովի շէնքում ըլլալ հայ-պարսկական կոթիւններն և ապստամբ փնտրած Յունահայաստան, ուրկէ զրկած ըլլալ Մհարապը զէպի Ռի. Գանդիոն, իր կաթողիկոսական հոգաւորները ճոշնջնել տալու համար յունական իշխանութեան, այնպէս որ Մհարապի առաքելութիւնը կոտսեք մօտ պիտի հաղէր բոլորովին վարչական իմաստ մը:

Մհարապի նկարագրերն ու կոչումը աւելի հասանկան կը ցուցնեն Կորինթի պատմամբը, որ Մհարապի առաքելութիւնը զէպի Բիւզանդիոն ձեռք ձգելու համար էր արտօնութիւնը հայ դպրութեան հաստատելու յունական քաղաքներն մէջ, քան ձգելով հարցը թէ Սահակ իրապէս եկած է Յունահայաստան որեւէ պատճառով, թէ ոչ:

Բիւզանդիոնի ճամբան վրայ, Մհարապ իր աշակերտները կը թողու Միւսիսիոն իր երկնազոյն աշակերտ Ղեւնդի պատմաբան-նասնագիտի տակ, և Դերթիոնի Դիւնդ եւ պարկապոտի և Վարդան Մամիկոնեանի հետ կը շարունակէ իր ճամբան: Բիւզանդական պալատը քաջաբիկ պատիւներով կ'ընդունի Մհարապին և կը պարգեւէ անոր սակաւթից (անկիւն) տնտեսը, որ յատուկ էր գիտնական և եռանդուն գիտնականներուն: Քսենոքրոն, Մհարապի անձին հմայքը և գիտութեան փայլը հմայած պէտք է ըլլան պալատականները: Ուշագրաւ է մանաւանդ որ պալատի կառքերով և ծախսով նկատ է նաև Մհարապի վերադարձի ճամբորդութիւնը:

Վերադարձի այս ճամբան անցու Սեփոքէն, ուր կը գտնուէր Անատոլիոս:

Յունաց սպարապետը կատարեց կայսեր հրամարը: Մհարապ, գինուած կայսեր հրովարտակով և Անատոլիոսի հրամաններով, արձնեց յունական հայ դպրոցներ: Ուշագրաւ է այստեղ ևս որ ոչ միայն Մհարապի, այլև նոր դպրոցներու կազմակերպման բաւոր ծախսերը հոգացուած կ'ըսուէին կայսերական գանձէն:

Աղումներ

Մհարապ այս շրջանին հետքած կ'ըսուի Աղուանից ալոսքերն, իր հանճարէն բա-

ժին հանած կ'ըլլար ան դրացի քրիստոնեայ այն ժողովուրդին, որ հետագայ դարերու ընթացքին հայերուն հետ պիտի բարձրացնէր իր գէնքը կրօնքի և հայրենիքի պաշտպանութեան համար:

Աղուանից առաքելութեան ձեռնարկելէ առաջ, Մհարապ անգամ մը ես եկաւ Վաղարշապատ, հռոմեացի տեղեկ պահելու համար կաթողիկոսը Յունահայաստանի յաջող առաքելութեան և Աղուանից ծրագրի մասին:

Ըստ Երեսիկին, Աղուանիքու քրիստոնէութիւնն ալ մաշկ մըն էր որ դժուարաւ կը ծածկէր արմատացած հեթանոսութիւնը: Սկստանալով և գիւմուշ ապագա կը կոչէ պանթօք մեր պատմագիրը: Բայց և այնպէս, Մհարապ Աղուանից կաթողիկոսին և թագաւորին միջոցաւ և Բեռիսիոն անուամբ կրճատարի մը օգնութեամբ, կը յաջողի սարգիսնել նարագիւս Ալքուրենը, կը ձեռնարկէ Մ. Գրքի թարգմանութեան և քրիստոնէութեան կ'ընէ հասկալի և ընդունելի վարդապետութիւն մը:

Անուանեալ Մհարապ անգամ մը ես այնցելից Վրաստան, իր հիմնած դպրոցներուն, և հառաւ մինչև Տաշիրք, վերադառնալէ առաջ Վաղարշապատ, ուր, երբ լսեցին իր կատարած նուաճումներու մասին, զոտաւել զոհանալին զպարգեւացի Աստուծոյ:

Ինչպէս կ'երևի վերի պատմականներէն, հայ դպրութեան տարածումը Պարսկահայաստանի և Յունահայաստանի քոյր զաւառներուն մէջ, ինչպէս նաև Վրաց և Աղուանից գիրերու գիւտն ու տարածումը, չափապես ընդհանուր կերպով պատմուած են սկզբնաղբիւրներուն մէջ: Մհարապի կըրթական գործունէութեան լայն զաւար և անխնայ եռանդը անաւարակոյս որ հիացում կ'առնեն, բայց շատ քիչ բան կը տեղեկացնեն իրողութիւններու մասին, որոնք կապուած են հայ դպրութեան ծագումն հետ ընդհանրապէս և Մհարապի լայնատաքած գործունէութեան հետ մասնաւորաբար:

(Շար. 3)

ՇԱՀԷ ՎԻՒ. ՍՃԷՄԵԱՆ

ՏՈՒՐԻՆՍԻ ՅԵՏՈՅ

(Ս. Սահակ)

Ըզգաս, գոեպինդ,
Ինչպէս եղաւ միւս զարմն Լուսաւորչին,
Ձերք կրակէ սխն եւ կամ թլոյող ամպ,
Պոլոսաներէն արիւնի կարմիր,
Որ մեր կեանքն եղաւ:

Հակառակորդներ՝ հեղու ու անարի,
Ձուր ինքնեցին պատմութեան իր սուրբ,
Ձուր իր ուսերուն՝ իջաւ զերեզման,
Ձերք մաքուր պատանի:
Անխաւ աշխարհ, ուր ամէն արեւ
Իր ամպը ունի,
Եւ ամէն կապնի իր հովն ամենի:

Մահուան օրերուն, երկիրն Հայրենի,
Քարսէս էր բացուած իր աչքներուն,
Աւերներուն դէմ եւ արիւններուն,
Կը մըրմընէին շրթներն իր դողդոջ,
Օրհասականի բողոքն անալլայլ:

— Լեցուած է, ո՛ր Տէր, արիւններով մեր,
Բաժակն հըրեղէն,
Ձուր մեր շրթներուն մասուցիր ուժգին,
Իբեւ փրկագին:
Ո՛ւր կ'առաջնորդես ցեղն իմ հեւ ի հեւ,
Ինչպէս կը հոսի տեղեր անգոր,
Հովի եունչին դէմ:
Այս փանի՛ դար է,
Որ քու բռնակալ սիրոյդ համար մենք,
Ահա կը փախնք,
Բայց կը մընաս դուն ազամանդ պահուած,
Տառապաններու կարմիր զրբին խոր:

Լեռներուն վրայ ամպեր կան անհարժ,
Զինարաններ նոր փոթորիկներու,
Բայց ալ չի հընչեր եղջիւրն յաղթական
Արհաններուն հայ:

Նայումաճին տուած քեւերն հոգիին,
Բաց էր սիրսն իրեն օրերուն դէմ չար,
Կըքօւ մը ինչպէս հո լեռուն բացում:
— Աստուած հայրերուս, կը մըմըմչէր ան,
Կեռ պիտի քողո՞ւս որդիներդ այսպէս,
Անկուքեան խոր կըբակներուն փոլ:

Օրերն օրհնումաճ այն հին դարերուն,
Երբ սասպեսներս վարսը ոսկեվառ
Կը ծրվար ուժգին,
Բազմութիւններս Լեզր ինչպէս,
Երբ դեռ չէր շուրս նայումաճը գալիս,
Հրոմին գազիր,
Կաշոյնը ժանգոտ մեծ յաջակոտին:

Երկնակամարի յալինթին վըրայ,
Ընտրեալներն միւր,
Տեսնէ Բեզ, ո՛վ Տէր,
Փայլակը ինչպէս վառապի րեմին,
Եւ կամ քրոջոյ ամպ լեռներուն վըրայ,
Ըզգալով սարսուռն գալիք օրերս:

Տակաւին երէկ, սըլաֆն հայ մըսին,
Կը հրպէր երկնի անմասնոյ կուրծին,
Եւ ուրախութեան ծառի նիւրեւէն
Աւազներն սըրսում,
Կը մեծնար ցեղի հաննարն անանուն:

Այսպէս կը խոկար Հայրապետ Հայոց,
Մունկերուն վըրած Գիրն Աստուածաունչ:

Տակաւ կը հիւծէր լոյսը լապտերին,
Գիշերուան մէջ խոր,
Բայց իր աչիւն դէմ տեսիլ է նորէն,
Ահա ձեռք մը մութ կը բանայ կըրկին,
Վարագոյրը հին,
Հըսկալ նաւ մ'ինչպէս պալատն արիւնտ
Մարգոց ցաւերս ուկիւնին վերեւ
Բացած առագաստ.
Եւ սրտ խորին՝ կարծր, անհրապի,
Մոգեր, իշխաններ, կանգնած փոլ փոլի,
Փաթթած ապարօտ ու հազած մեծաք
ձեռմակ ու կարմիր:

Դարպասներու ֆուլ, ուրուականներու
 Նրման կը կանգնին,
 Զըրահներ հագած դըրանիկներ ժանս,
 Եւ անոնց մէջսեղ, իր գահուն վըրայ,
 Արքան մեծագոր.
 Արեւոյ, անարի ազգերուն բայուր,
 Դէմքն յափըսակուած խորհուրդներէ սեւ :

Անցած էին ալ դարերն մեծութեան,
 Պարսիկ պետութեան,
 Դարեհի գահուն՝ Տէրեր վաստուէր,
 Ա.գահութեան պիղծ հորձներէ մաւած :

Ու կը յիշէր դեռ, վիւսով մ'անդարման,
 Հայ արալին հետ կեցած ֆոլէ ֆուլ,
 Տիգրոնի անեղ դասարանին խոր.
 Իր շուրջն են բոլոր,
 Տիրանեմզ, կամեոս նախարարներն հայ,
 Ու չէին լլոռած բերաններն անոնց,
 Երբ խոհեմութեան սուրով անսայթափ
 Փըրել էր փորձած,
 Նիւթուած զարաւհոս հընարհներն ամէն,
 Բանալով ներման եւ իմաստութեան
 Վարագոյրն աղուոր ու օսկեկարան :

Ամբաստանութեան ամենի ֆամին,
 Լեցուցած հորէն փոշիով դեղին,
 Այլըներն անոնց,
 Կը տանէր գիրենի ամօթի, կիրփի,
 Եւ տիրանեմզման :

Անոնք քիչ անգամ հասկընալ կըրցան,
 Թէ շըղարուլն իսկ մեղքն ըզգեսաւոր,
 Իր կըշիռն ունի մեր խըղմըսանփի
 Նըժարին անհուն,
 Թէ միութիւնն էր մայր բարիքներու,
 Ըսպեղանին մեծ մեր դարաթաւալ
 Վէրհերուն բոլոր:
 Թէ մեր սեփական ոչխարն հիւանդոս,
 Նախընտրելի էր գազանէն օտար :

ԵՂԻՎ Ա.ԲԴ

(Մնացեալը յաջորդիւ՝ 2)

ՔԱՆԵՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԻՆԳԱՄԷՇԻ ԴԻԻՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻԻՆԸ

156. — Ըմպելաձօն մը ըրի լերան վագաթը.
157. — Եօթը և Եօթը Եոռոցներ կանգնեցի.
158. — անոնց ներքե վիզեցի եղէգ, Եղե-
նափայտ և մուրտ.
159. — աստուածները հատուըտացին բու-
րումը.
160. — աստուածները հոտուըտացին անոյշ
բուրումը.
161. — աստուածները ճանճերու պէս հա-
ւաքուեցան զոհագործողին շուրջ.
162. — վերջապէս երբ մեծ գիցուհին ժա-
մանց,
163. — ան բարձրացուց մեծ զոհարները,
զորս Սնուն ըրած էր իր փափաքին
համաձայն.
164. — ձմեռ զուք հոս ներկայ աստուած-
ներ. ինչպէս որ հաստատապէս պիտի
չմոռնամ լրջաքարը իմ վզին վրայ:
165. — պիտի յիշեմ այս օրերը և պիտի
չմոռնամ (զանոնք) երբեք.
166. — թող աստուածները մօտենան ըն-
ծային.
167. — (բայց) էնիլ թող չմօտենայ ըն-
ծային,
168. — որսովհետեւ առանց խոհումի ան յա-
ռաջ բերաւ ջրհեղեղը,
169. — և իմ Ժողովուրդը կորստեալն մատ-
նեցոյ:
170. — Երբ վերջապէս էնիլ ժամանեց
171. — և տեսաւ նաւը էնիլի գալուցու.
172. — գալուցով լիցուած էր Իզիլի⁽⁹²⁾
աստուածներուն դէմ.
173. — ձմեռահասցողներէն ոեւէ մէկը խու-
սափած էր, ոչ ոք պիտի ազատէր
փճացումէն:
174. — Նրնուրտան բացաւ իր բերանը և
ըսաւ, արիասիրտ էնիլի խօսելով.
175. — ձմեռ կրնայ ծրագրութեամբ մշակել
առանց էայի.
176. — որսովհետեւ միայն էան ամէն ինչ կը
հասկնայ:

177. — Էտ բացաւ իր բերանը և ըսաւ, խօ-
սելով արիասիրտ էնիլին
178. — ձմեռ մարտիկ գուն իմաստնագոյնը
աստուածներու մէջ
179. — ի՞նչպէս. ի՞նչպէս կրցար առանց
խորհրդածութեան յառաջ բ'րել ջու-
հեղեղը
180. — մեղաւորին վրայ գիր իր մեղքը,
մեղապարտին վրայ գիր իր պատ-
ուիրանագանցութիւնը.
181. — մեղմ եզիր որ ան չջնջուի, հաւ-
բերատար եզիր որ ան չգոհնուի:
182. — փոխանակ քու ջրհեղեղ մը զրկե-
լուն, թող առիւծ մը գար և նուա-
զեցնէր մարդկութիւնը.
183. — փոխանակ քու ջրհեղեղ մը զրկե-
լուն, թող գայլ մը գար և նուա-
զիցնէր մարդկութիւնը.
184. — փոխանակ քու ջրհեղեղ մը զրկե-
լուն, սով մը պատահէր և [քանդէր]
երկիրը
185. — փոխանակ քու ջրհեղեղ մը զրկե-
լուն, Ժանտախտը երեսն գար և
հալումաւէր մարդկութիւնը!
186. — Ես չէի որ յայտնեցի մեծ աս-
տուածներու գաղտնիքը:
187. — Եթէ հաստատեն երգ մը տեսնել
տուր և ան իմացաւ աստուածներու
գաղտնիքը:
188. — և հիմա իր մասին խորհրդակցէ:
189. — Իսկոյն էնիլ նաւ ելաւ,
190. — րանց ձեռքէն և զիս նաւ հանեց.
191. — կինն ալ նաւ հանեց (և զայն) ծըն-
րագրել տուաւ իմ կողքին.
192. — կենալով մեր միջեւ. զպաւ մեր
ճակատներուն և օրհնեց մեզ:
193. — յՅարգ Ուտնապիշտիմը բոկ մարդ
եղած է:
194. — այսուհետեւ Ուտնապիշտիմը և իր
կինը մեզի պէս աստուածներ պիտի
ըլլան.
195. — Հեռուն՝ գետերու բերանին, Ուտ-
նապիշտիմը պիտի բնակի:
196. — Ուտի անոնք զիս առին և զիս
բնակել տուին հեռուն՝ գետերու բե-
րանին:
197. — Բայց արգ, գալով քեզի, ո՞վ պիտի
հաւաքէ աստուածները քու մօտ:
198. — որպէսզի կարենաս գտնել կեանք
զոր կը փնտնես.
199. — Եկուր, մի քնանար, վեց ցերեկ և
Եօթը զիշխու:

(92) Գ'ակնարկուի երկնային աստուածներու:

200. — Ան կը նստի իր երանքներուն վրայ .
201. — քունը մրրիկի մը նման կը փչէ
անոր վրայ .
202. — Ուտնապիշտիմ կ'ըսէ անոր՝ իր կնոջ .
203. — Վնայէ գորաւոր մարդուն որ կհանք
կ'ուզէ .
204. — քունը մրրիկի մը նման կը փչէ
անոր վրայ .
205. — Իր կնոյն կ'ըսէ անոր՝ հեռաւորն
Ուտնապիշտիմին .
206. — «Շագէ անոր որ մարդը կարենայ
արթննալ .
207. — որպէսզի ան խաղաղութեամբ վե-
րագտնայ ճամբէն որ եկաւ .
208. — որպէսզի գոռէն որ ան եկաւ , կա-
րենայ վերագտնալ իր երկիրը .
209. — Ուտնապիշտիմ ըսաւ անոր՝ իր կնոջ .
210. — սենեգամիտ է մարդկութիւնը , ան
պիտի ֆունայ քեզ պատրիշ .
211. — եկուր , եփէ հացի նկանակներ անոր
համար , գետեղէ (զանոնք) անոր
զլխուն վրայ .
212. — և օրերը զորս ան քնացած է , նշէ
պատին վրայ .
213. — Ան եփեց հացի նկանակներ անոր
համար , գետեղեց (զանոնք) անոր
զլխուն վրայ .
214. — և օրերը զորս ան քնացաւ , նշեց
պատին վրայ .
215. — Իր առաջին նկանակը բոլորովին
չօրցած էր .
216. — երկրորդն էր գէշ երրորդը խոնաւ
էր , չորրորդին կեղեւ սպիտակ էր .
217. — հինգերորդը բորբոսած էր , վեցե-
րորդը (տակաւին) թարմ գոյնով էր ,
218. — եօթներորդը , ան ղիջապէս որ անոր
զպաւ , մարդը արթնցաւ .
219. — Գիւգամէշ ըսաւ անոր՝ հեռաւորն
Ուտնապիշտիմին .
220. — «Հաղիւ թէ քունը տարածուած էր
վրայ ,
221. — երբ շուտով ինծի հպար և արթն-
ցուցիր զիտ .
222. — Ուտնապիշտիմ ըսաւ անոր՝ Գիւ-
գամէշին .
223. — «[... Գիւգա]մէշ , հաշուէ քու
հացի նկանակներդ !
224. — [որպէսզի օրերը զոր քնացար]
քեզի ծանօթ ըլլան ,
225. — քու [առաջին] հացի նկանակ
[չօրցած է] .
226. — [երկրորդը] գէշ [է] , երրորդը խո-
նաւ է , չորրորդին կեղեւ սպիտակ է .
227. — [հինգերորդը բորբոսած է , վեցե-
րորդը (տակաւին) թարմ գոյնով է ,
228. — [եօթներորդը — ան] ղիջապէս որ
արթնցար .
229. — [Գիւ]գամէշ ըսաւ անոր՝ հեռաւորն
Ուտնապիշտիմին
230. — «[Ի]րդարեւ , ինչ [պիտի] ընեմ ,
Ուտնապիշտիմ , ուր պիտի երթամ .
231. — գողը (արդէն) [անցամ] ներս ալ .
բացած է .
232. — մահը կը բնակի իմ ննջասենեակին
[մէջ]
233. — և ուր որ կը գետեղ[եմ] [տաքերս]
մահ կայ .
234. — Ուտնապիշտիմ ըսաւ անոր՝ Ուր
չանաբի մակաւ կամարին .
235. — «Ուրշանարի , [թող] քար[ափը]
չրեր[ի]րի քու մէջ . թող անցնելու
վայրը առէ քեզ !
236. — ով որ կը շրջագայի իր ափին վրայ ,
վտարէ իր ափէն .
237. — մարդը զոր գունն առաջնորդեցիր
(հոս) , որուն մարմինը ծածկուած է
աղտեղութեամբ .
238. — իր մարմինը մարմնուն շնորհքը խե-
ղաթլի բուած է .
239. — առ գայն , Ուրշանարի և բեր գայն
յուացուելու տեղը .
240. — թող լուայ իր աղտեղութիւնը ջու-
րին մէջ (մաքուր) իրբն ձիւնը .
241. — թող ան նետէ իր մորթերը , և թող
ժողով (զանոնք) տանի , որ իր գեղե-
ցիկ մարմինը տեսնուի .
242. — թող երկը իր զլխուն շուրջ նորոգէ .
243. — թող ան հագուի գգեւտ մը , իրբն
հանդերձեղէն իր մերկութեան համար .
244. — մինչև որ երթայ իր քաղաքը .
245. — մինչև որ վերջացնէ իր աղտեղութիւնը
[ջուրի] մէջ իրբն ձիւն .
246. — թող (իր) վերարկուն չուսնայ ոչ
մէկ բորբոսած ձև , թող ան ըլլայ
բոլորովին նոր .
247. — Ուրշանարին առաւ գայն և բերաւ
գայն լուացքի տեղը .
248. — ան լուաց իր աղտեղութիւնը [ջուրի]
մէջ իրբն ձիւն .

249. — ան հանեց իր մորթիքը, որ ծովը (զանոնք) տանի,
250. — (և) իր գեղեցիկ մարմինը երեստաւ.
251. — ան նո[րոգեցի] իր գլխով [երկրը].
252. — ան գեղատաւորեց զայն հանգեթմով մը, իբրեւ զգետտ իր մերկութեան.
253. — մինչև որ ան [կարենայ] գալ իր քաղաքը.
254. — մինչև որ ան վերջացնէ իր ուղեւորութիւնը.
255. — [իր վերադարձն չունէր ոչ մէկ բորբոսած ձն, բայց] [սուրբովին] նոր էր.
256. — Գիւլզամէշ և Ուրշանաթի նաւ ելան,
257. — տնոնք արձակեցին նաւը [ալիքնեւրու վրայ] (և) սրացան.
258. — իր կինը ըսաւ անոր՝ հեռաւորն Ուանապիշտիմին.
259. — Գիւլզամէշ հոս եկաւ, յոգնելով և տքնելով,
260. — ինչ պիտի տառ (իրեն) որ ան իր երկիրը վերադառնայ,
261. — Ուպա, ան՝ Գիւլզամէշ, ձող մը բարձրացուց,
262. — և նաւը բիրաւ ափին մօտ:
263. — Ուանապիշտիմ [ըսաւ] անոր՝ Գիւլզամէշին.
264. — Գիւլզամէշ, դառն հոս եկած ես յոգնելով և տքնելով,
265. — ինչ պէտք է տամ քեզի որ կարենա քու երկիրդ վերադառնալ,
266. — Գիւլզամէշ, պիտի յայտնեմ (քեզի) թաքուն բան մը,
267. — այսինքն [աստուածներու] մէկ [զաւտնիքը պիտի] ըսեմ [քեզի].
268. — այս տունկը փսկուելի նման է ...
269. — վարդի(?) մը հանգուն անոր փուշ[իրը] պիտի խթ[ն քու ձեռքերը].
270. — Եթէ քու ձեռքերը ձեռք ձգեն այդ տունկը, [նոր կեանք պիտի գտնես]:
271. — Երբ Գիւլզամէշ լսեց ատիկա, ան բացաւ ...
272. — Ժանր քարեր կապեց [իր ոտքերին].
273. — զինքը վար քաշեցին խորունկին մէջ, [և ան տեսաւ տունկը].
274. — ասաւ տունկը, (թէ և) ան խթ[ն քու ձեռքերը].
275. — կտրեց ծանր քարերը [իր ոտքերին],
276. — ... նետեց զայն իր ափը:
277. — Գիւլզամէշ ըսաւ անոր՝ Ուրշանաթի մական, կաւարին.
278. — Ուրշանաթի, այս տունկը հիանալի(?) տունկ մըն է,
279. — որով մարդ իր կեանքի շունչը(?) կը ստանայ.
280. — զայն ցանկապատեալ Ուրշանաթի պիտի տանիմ, պիտի տամ (զայն) ուտելու ... թող կտրէ տունկը(?).
281. — անոր անունն է Գարդ կ'երիտասարդանայ ծերութեան մէջ.
282. — ես ինքս պիտի ուտեմ (զայն), որ երիտասարդութեան վերադառնամ:
283. — Քոսն փարսախ վերջ պատառ մը կտրեցին.
284. — երեսուն (յաւելուածական) փարսախ վերջ, անոնք կեցան զիշերը:
285. — Գիւլզամէշ տեսաւ պաղ ջուրի լճակմը:
286. — իջաւ անոր մէջ և լողացաւ ջուրին մէջ.
287. — Ժժ մը տաւ բոյրը տունկին,
288. — [ջուրին] գուրս եկաւ և յափշտակեց տունկը,
289. — (իր) շապիկը հանելով իր վերադարձին:
290. — Ուպա Գիւլզամէշ նստեցաւ (և) արտասուեց,
291. — իր արցունքները հոսելով իր այտեւրուն վրայ:
292. — ... Ուրշանաթի մականկաւարին,
293. — Ուրշանաթի, Ուրշանաթի, իմ ձեռքերը խոնջեցան.
294. — որուն համար իմ արտիս արիւնը վատնուեցաւ.
295. — ինծի համար ոչ մէկ բարիք ստացայ:
296. — երկրի առիւծին համար բարիք մը ըրի:
297. — հիմա հասաք (զայն) պիտի տանի քոսն փարսախ հեռաւորութեան վրայ:
298. — երբ բացի ...
299. — բան մը գտայ որ [գրուած է] իբրեւ նշան մը ինծի, պիտի ետ քաշեմ,
300. — և ձգեմ նաւը ափին վրայ:
301. — Երեսուն (յաւելուածական) փարսախ վերջ, անոնք պատրաստուեցան զիշերուն համար, երբ անոնք ծամաւնեցին ցանկապատեալ Ուրշանաթի:
302. — Գիւլզամէշ ըսաւ անոր՝ Ուրշանաթի մականկաւարին.
303. — Ուրշանաթի, մազլցէ Ուրշանաթի որմին վրայ (և) շրջապայէ.
304. — զինէ հիմի դարատափը և քննէ աղիւսակերտը, եթէ իր աղիւսակերտը այրուած աղիւսէ չէ շինուած.
305. — և (եթէ) եթէ իմաստունները չգրին իր հիմը!

ԻՄԵՍՏԵՍԻՐԵԿԱՆ

Ս. Է. ՈՒԱՅԹԵՔԸՐ

Տնտեսական Գիտությունների Մասին

և

Փաստեր Առաջին Դասի Երևան

Ի. դարու սկիզբէն սկսեալ, բազմաթիւ բնագիտական նոր եւ նշանաւոր երեւոյթներ յայտնաբերուեցան մաթեմատիկոսներու կողմէ: Այնընթացին նախագաղափարները արեւի բաշտակաւորութեան ազդեցութեան տակ լուսաւոր ճառագայթներու բեկումնի մասին եւ խիտ ծգողական դաշտի մը մէջ՝ լուսապատկերային զիծերու դէպի կարմիր տեղափոխութեան մասին երկու նշելի օրինակներ են: Ասոնք հետեւումներ էին յարաբերականութեան ընդհանուր տեսութենէն, որ ամբողջովին մաթեմատիկական էր, այսինքն որ իր ծնունդը չէր առնէր որեւէ նոր փորձառութենէ մը կամ դիտողութենէ մը: Նոյն տիպարի ուրիշ ու-

ղագրաւ չիւտ մը եղաւ յայտնաբերումը թէ հասարակ ջրածինը երկու տեսակ մասնիկներու խառնուրդ մըն է: Մէկ ու կէս դար շարունակ ջրածինը կղած է ամէն զիտութեան ուսանողի աշխարհի ընտանի, եւ աշխարհի փորձարկութիւններու տարակայ բարձրորէն որակուած հետախոյզներու կողմէ. որ բնական է թէ ունոր խառնածին նկարագրին յայտնութիւնը մեծ անակրնկալ մը եղաւ:

Ննդրոյ առարկայ մաթեմատիկական տրամաբանութիւնը ալեկալիայի հասարակ զանազանութիւն մըն էր. երբ ալեկալիան երկու բանակութիւններ ունինք՝ x եւ y , կարելի է սնոնցմով կազմել որոշ արտայայտութիւններ. ինչպէս $x + y$, որոնց արժէքը նոյնն է երբ տեղափոխուին x եւ y , այս արտայայտութիւնները կոչուած են չափակից, ըստ x եւ y ի (symétrique): Կարելի է կազմել նաեւ արտայայտութիւններ, ինչպէս $x - y$, որոնց արժէքը հակառակ նշան ունի երբ կը տեղափոխենք x եւ y ի: Արդ, 1927ին գտնուեցաւ որ մաթեմատիկական հաւասարութիւնները, որոնք կը պատկերացնեն ջրածնային մասնիկին գոյութեան պայմանները, ունին երկու տարբեր լուծումներ, որոնցմէ մին չափակից է իսկ միւսը անչափակից: Ասկէ կը հետեւէր որ պէտք է գոյութիւն ունենային երկու տեսակի ջրածնային մասնիկներ, որոնց տրուեցան նմա - ջրածնային - para-hydrogene — եւ ուղղա - ջրածնային - ortho-hydrogene — անունները: Այս երկու նոյննամայրերը — tantomères — ճիշդ նոյն հակազդեցութիւնները ունին քիմիական բա-

306. — մէկ սար է քաղաքը, մէկ սար՝ միգրատանները, մէկ սար՝ մարգագետինը. (ապա կայ) չիջապատը(?)⁽⁹³⁾ Իշտարի տաճարին.
307. — երեք սար եւ անսր չիջապատը(?) կը պարունակեն Ուրուկը:
308. — Ո՛հ, այսօր ձգեցի բիբուկը⁽⁹⁴⁾ առաջագործի տան մէջը!

(Ռիչարտաւորտին)

309. — Տասնըմէկերորդ տախտակ, ձկն օր տեսաւ. ամէն ինչ ոք՝ Գիլգամէշի [շարքէն].
310. — գրուած համաձայն իր սկզբնագրին եւ քաղաքաւորած.
311. — Ապարանքը Ասուրբանիպադի, արքան աշխարհի, արքան Առորեստանի:

⁽⁹³⁾ S.A. Ancient Near Eastern Texts, James B. Pritchard, էջ 97:

(Մնացեալը յաջորդելու՝ 16)

⁽⁹⁴⁾ Նոյն, անդ:

դադրութիւններու կազմութեան ատեն, ինչ որ կը բացատրէ թէ ինչո՞ւ քիմիագէտները մինչեւ այսօր բնաւ չզանազանեցին կամ չէջորացուցին զանոնք. սակայն նմա-ջրածնային յատուկ ջերմութիւնը աւելի մեծ է քան ջերմութեան պարազային քան ուղղա-ջրածինը. եւ անոնց եռացման աստիճանը եւ փոխանցողականութիւնը նոյնպէս տարբեր են: Քիմիական ընթացիկ մեթոտներով պատրաստուած ջրածինը ունի քառորդ չափ նմա-ջրածին եւ երեք քառորդ ուղղա-ջրածին:

Ուրեմն, բնագիտական տեսութիւնը, ղեկուած նրեւոյթներու զարգացման նկարագրութեան, շատ աւելի բան մըն է. որովհետեւ աշխարհը բանական է, զանազան տարրերը այնքան կախուի ունին իրարմէ տրամաբանօրէն որ, երբ դիտարկութիւնը անոնցմէ որոշ թիւ մը յայտնաբերէ, մնացեալները կարելի է հետեւեցնել զուտ բանականութեամբ, առանց դիմելու նոր փորձարկութիւններու: Մեր բանականութիւնը ի վիճակի է հաստատելու վերացական գաղափարներու միջեւ յարաբերութիւններ. որոնք կը համապատասխանեն իրերու միջեւ գտնուող իրական յարաբերութիւններուն. բնագիտութիւնը, նախ զուտ նկարագրական, ի վերջոյ կը մօտենայ քննականութեան, առանց անոր դպչելու:

ԳԼՈՒԽ ԼԱ.

ԳԱՍՍԵՆՏԻԻ ԵՒ ՆԵՒՏՈՆԻ
ՄԻՋՈՑԻ ԸՄԲԻՆՈՒՄԻՒՄ ԳԼՈՒԶՈՒՄԸ

Գիտական ճանաչողութեան յառաջդիմութիւնները, վերջին կէս դարու ընթացքին. յայտնաբերեցին որոշ թերութիւններ նեւտոնեան դրութեան մէջ եւ հիմնական փոփոխութիւններ մտան բնութեան պատկերացումին մէջ: Նպատակ ունիմ նկարագրել այս փոփոխութիւնները եւ քննարկել անոնց հաւանական ազդեցութիւնը աստուածադաւանութեան փաստարկութիւններուն վրայ:

Առաջին լուրջ դժուարութիւնը յառաջ եկաւ միջոցի վարդապետութեան շուրջ: Կասսենտիի եւ Նեւտոնի միջոցը, ինչ որ կը վերաբերի երկրաչափութեան, եկկիտէսի

միջոցն էր. ան անվերջ էր, համանման, բացարձակապէս նոյնակերպ, որեւէ կէտ մը նման ըլլալով ուրիշ որեւէ կէտի. ինչ կը վերաբերէր քնագիտութեան, ան նման էր հին աթոմապաշտներու պարապին. զուտ պարապութիւն իրերու սպասման մէջ: Փիլիսոփայական տեսակէտով, այս ըմբռնումը ենթակայ էր Այստոտի ըստնածեալ առարկութեան աթոմապաշտներու վարդապետութեան դէմ, այն է թէ եթէ միջոցը զուրկ ըլլար տեղական յատկութիւններէ, մարմինի մը միտումը շարժելու ինքնիրեն մասնաւոր ուղղութեամբ մը — օրինակի համար, պիտի ըսէինք, ձգողութեան դաշտի մը գոյութիւնը — անբացատրելի պիտի ըլլար: Իրականին մէջ, Նեւտոնի յաջորդները հոտը առին այս գրծառութեան. եւ մեկնած ըլլալով միջոցէ մը, որ ինք ըստ ինքեան ոչ — էութիւն մըն էր առանց յատկութեան, բայց միայն լեցունելու յատկութեան, անոնք պարտականութիւն դրին իրենց վրայ զայն լեցնելու, բազմաթիւ առիթներով, եթերներով, որոնց նպատակն էր բացատրել ելքերական, մագնիսական եւ ձգողական ոյժերը ինչպէս նաեւ լույսի արտածումը. եւ որովհետեւ որեւէ կարելիութիւն չկար զանազանելու այս եթերները եւ միջոցը, Նեւտոնեան միջոցը դարձաւ վերջապէս լեցունութիւն մը ամենէն մշակուած տեսակէն, որ իւրաքանչիւր կէտի վրայ ունէր յատկութիւններ, ինչպէս խտութիւնը եւ կարծրութիւնը: Անոր բոլոր մասերը ունէին անհատական յատկանշում եւ կրնային նկատուիլ իբրեւ անշարժ: Եւ այսպէս, ստացած ըլլալով աւելի յստակ գոյացութիւն մը եւ աւելի կատարեալ քան ինչ որ երեսակայած էր Նեւտոն, անոր բացարձակ նկարագիրը դարձաւ դասական քնագիտութեան էական եւ անփոփոխելի մէկ աֆսիւր: Սակայն, 1905ին, յարաբերականութեան սկզբունքին յայտնաբերումը իր հետ բերաւ այնպիսի հետեւանքներ, որոնք բոլորովին չէին կրնար հաշտուիլ որեւէ տեսակի կէս-նիւթական եթերի գոյութեան հետ. եւ այսպէս, Գասսենտիի եւ Նեւտոնի վարդապետութիւնը ինքզինք գտաւ անլուծելի հակասութիւններու մէջ:

ԳԼՈՒԽ ԼԲ.

ՎՈՐԱԶԵՒ ՄԻՋՈՑԸ

Այժմ, հարցը որ կը ցցուէր բնագէտներուն դիմաց հետեւեալն էր. ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ տեղական յատկութիւններ գոյութիւն կ'ունենան միջոցին մէջ, ինչպէս ձգողութեան դաշտ մը, երբ եթերի գոյութիւնը ներելի վարկած մը չէ այլեւս: Պատասխանը այս հարցին բանաձեւուեցաւ 1915ին, Այնըշթայի ՅԱՄԱԲԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏՅՈՒԹԻՒՆՈՎ: Սա հեռացուց Դասաւետիի ենթադրութիւնը, ըստ որում միջոցը պարապ մըն է առանց նկարագրի եւ ձեւի, եւ թելադրեց որ միջոցին տրուի կորութեան յատկութիւն մը, փոփոխական՝ մէկ կէտէն միւսը. եւ, գործածելու համար կոշտ նմանութիւն մը, ինչպէս որ մագնիսական մարմին մը, զետեղուած՝ մագնիսական դաշտի մը մէջ, կը ձգտի տեղափոխուելու տկար մագնիսականութիւն ունեցող կէտերէն դէպի աւելի ուժեղ մագնիսականութիւն ունեցողները, նմանապէս կարելի է նկարագրել միջոցին մէջ զետեղուած նւթական զանգուածի մը տեղափոխութիւնը իրրեւ տեղափոխութիւն մը տկար կորութիւն ունեցող շրջաններէն դէպի աւելի շեշտուած կորութիւն ունեցողները: Իրականին մէջ, կորութիւնը կը կատարէ այն դերը որ ընդհանուր յարաբերականութեան եթերի խտութիւնը եւ կարծրութիւնը ունէին դասական բնագիտութեան մէջ. սակայն, եթերի յատկութիւններուն հակառակ, ան չի հակառակորդ յարաբերականութեան սկզբունքին: Այնըշթայի մտածումին մէջ՝ միջոցը չէ այլեւս այն թատերաբեմը, ուր կը խաղցուի բնագիտութեան ողորդութիւնը, այլ ինք դերակատարներէն մին է. որովհետեւ ձգողականութիւնը, որ բնագիտական յատկութիւն մըն է, ամբողջովին իշխանութեանը տակ կը գտնուի կորութեան, որ միջոցին երկրաչափական մէկ յատկութիւնն է:

Այնըշթայի ձգողութեան սկզբունքին մէջ, նեւտոնեան ոյժի գաղափարը ամբողջովին անհետացած է. ազատ մասնիկ մը կը շարժի սահմանուած շաւիղի երկայնքին նմանօրինակ ձեւով, ըստ միջոցին կորութեան յատկութիւններուն: Մասնիկին դիրքի

փոփոխութիւնները, իրենց կարգին, փոփոխութիւններ կը յառաջացնեն միջոցի հորութեան մէջ, այնպէս որ մասնիկ եւ միջոց կրնան նկատուիլ իրրեւ միաւորուած դրութիւն մը, որուն եղաշրջումը ենթակալ է օրէնքի մը, հետեւեալ կերպով բանաձեւուած, միջոց—ժամանակին ամբողջական կորութիւնը պէտք է որ ըլլայ նուազագոյն մը. կարելի է ըսել թէ ձգողութիւնը կը ճեղկայացնէ սիեզերիի մեթակոն ճիւղը դեղի ընդլայնում. այնքան վախճանական արտայայտութիւն՝ որ ուրախութեամբ լեցուցած պիտի ըլլար դասականներուն սիրտը:

ԳԼՈՒԽ ԼԳ.

ԶԻՒՏՈՒՈՂ ՓՈՒԱՆՑՈՒՄՆԵՐ

Մինչդեռ դասական բնագիտութիւնը հիմքէն խախտած էր յարաբերականութեան սկզբունքին պատճառով, աւելի մահաբեր յարծակումի մը կ'ենթարկէր զայն կաւանդանքու տեսութիւնը: 1913ին, Տաւիմարբացի հետախույզ մը, Նիլէս Պոհր կոչուած, որ կ'աշխատէր Ռիթթորտի տեսչութեան տակ Մանչեսթրի մէջ, հրատարակեց մի քանի նոր եւ յեղաշրջական գաղափարներ՝ լոյսի յառաջ գալու ձեւի մասին. Օրինակ առնենք ամենին դիրքին լոյսի արտադրութիւնը ջրածինի արժէքն: Այս արժեքը կը բաղկանայ զանգուածային մասնիկէ մը՝ կեդրոնը եւ ասոր շուրջ դարձող էլեկտրոնէ մը, ճիշդ այնպէս ինչպէս երկիրը եւ մոլորակները կը դառնան արեւին շուրջ: Արդ, արեւային դրութեան մէջ, մոլորակ մը կրնայ դառնալ արեւին շուրջ որեւէ հեռաւորութեան վրայ, այսինքն թէ գոյութիւն չունի որեւէ սահմանափակում մոլորակային ոլորտներու չափին համար. նոյնպէս, ըստ դասական բնագիտութեան, էլեկտրոնը, ջրածինի արժէքին մէջ, կրնայ դառնալ որեւէ հեռաւորութեան վրայ կեդրոնէն. կարելի ոլորտները կրնան կազմել մշտական շարունակութիւն մը: Սակայն Պոհր թելադրեց որ դասական բնագիտութեան այս հետեւութիւնը սխալ է եւ որ մասնաւոր մի քանի ոլորտներ Ռիլայի ընդունելի են. ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս եթէ, արեգակնային դրութեան մէջ, մոլորակ մը կարենար դառնալ երկրին, Հրատի կամ Լուսնի թագի ոլորտներուն համաձայն բայց:

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Ս. Յ. ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1961 — 1962

Ամեն- Տ. Եղիշէ Ս. Արքեպս. Տէրատէրեան
Բարեխնամ Պատրիարք Ս. Աթոռոյ,
Գեղշ. Սրբազան Հայրեր, Հոգշ. Հայրեր,
Սիրելի ծնողներ եւ Յարգելի Հանգիսականներ

Աստուծոյ ողորմութեամբ եւ Ձեր Ամենա-
պատուութեան հայրական հոգածոյ շունչին
տակ, առիթը տրուեցաւ մեզի այս տարի եւ
շարունակելու Ս. Յ. Երկրորդական Վարժա-
րանի ազգապարծան գործը:

Այսօր, հաւաքուած ենք այստեղ կատարե-
լու գոյրոցական տարեշրջանի մը հանդիսա-
ւոր փակումը: Այս առթիւ, ընկայեալ սո-
փոութեան համաձայն, պիտի ներկայացնեմ
մեր վարժարանի 1961-62 գոյրոցական տարե-
շրջանի կրթական- բարոյական- տնտեսական
տեղեկագիրը:

Համաձայն Ցորդանանի կրթական Նախա-
բարութեան հրահանգին, 1961 տարւոյ Օգոս-
տոս 30 ին, պաշտօնական քացումէն անմիջա-
պէս ետք, սկսան մեր վարժարանի բնական
դասաւանդութիւնները, վարժարանիս Հոգշ.
Տեսուչ Տ. Գիւրգէլ Վրդ. Գարեկեանի ներկա-
յութեամբ: Այնուհետեւ, Հոգշ. Հօր որպէս Ս.
Աթոռի Նախարարի գէպի Հարաւային Ամերիկա
մեկնումէն ետք, վարժարանիս տեսչական
գործը առժամաբար վստահեցաւ արուպիս:

Աշակերտութիւն վարժարանիս . —

Այս տարի վարժարանիս ընդհանուր ուսա-
նողութեան թիւը եղաւ 350, քաժեռուած հետեւ-
եալ ձևով . —

- 1^Ը ուսանող Երկրորդական բաժնին մէջ,
40 մանչ 60 աղջիկ:
170 ուսանող Նախակրթարանի բաժնին մէջ,
85 մանչ 85 աղջիկ:
80 փոքրիկներ Մանկապարտէի բաժնին
մէջ, 40 մանչ 40 աղջիկ:

Ուսանողութեան ընդհանուր թիւին 165 ը.
մանչեր եւ 185 ը աղջիկներ էին:

Ուսուցչական կազմ . —

Վարժարանիս ուսուցչական կազմը կը բաղ-
կանայ 27 անձերէ, որոնց վեցը Ս. Ցակոբեանց
Միաբանութեան անգամ եկեղեցական բաժնին մէջ,
որոնք իրենց այլ պաշտօններուն կողքին,
վարժարանին մէջ վերցուցած են առաւելա-
բար ազգային եւ կրօնական բնոյթ ունեցող
շիւթեր, եւ մարդկօրէն կարելի է ճշգրտաբար

ոչ անոնց միջեւ գտնուող ոլորտի մը համա-
ձայն, նման ոլորտներուն՝ որոնց համաձայն
կը գտնան փոքր մոլորակները: Երբ էլեկ-
տրոնը կը դառնայ ներքին ոլորտներէն մէ-
կուն համաձայն, կ'ըսուի որ այդ աթոռը
կայուն վիճակի մէջ է. եւ Պոհրի հիմնական
տեսութեան վարկածը այն է թէ աթոռը,
երբ լոյս էարտադրիր, կը գտնուի այս կամ
այն կայուն վիճակին մէջ, առանց որ կա-
րենայ գտնուիլ միջակ վիճակի մը մէջ:
Հոյսի արծակու մը տեղի կ'ունենայ եւ տեղի
կ'ունենայ միայն երբ աթոռը կայուն մէկ
վիճակէն ուրիշի մը կ'անցնի:

Պոհր ցոյց տուաւ որ այս թելադրու-
թիւնը ամենէն հիմնադի կերպով կրնայ
բացատրել լուսապատկերներու — spectres
— բազմաթիւ յատկանիշները. սակայն
որոշ լուրջ առարկութիւններ բանաձեւուե-
ցան ասոր հակառակ. անոնցմէ մին էր որ
էր կրնար բացատրել ընթացքը ըստ որում
և վիճակին մէջ գտնուող աթոռ մը կը
քործրանայ կամ կ'իջնէ Բ վիճակին. Այս փո-
փոխութեան ընթացքին, էլեկտրոնը պէտք
է անցնի Ա վիճակին համապատասխանող
ոլորտէն Բ վիճակին համապատասխանող
ոլորտին. ըստ Գասսենտիի եւ Նեւտոնի
վարդապետութեան, էլեկտրոնին նման ա-
ռարկայ մը չի կրնար մէկ դիրքէն միւսին
անցնիլ առանց կտրելու միջոցը որ կը բաժնէ
այդ երկու դիրքերը եւ որ կը լեցնէ բոլոր
շարունակական կէտերը երկու բին միջեւ:
Սակայն Պոհր գտաւ որ անկարելի է որեւէ
բացատրութիւն տալ էլեկտրոնի տեղափո-
խութեան եւ ստիպուեցաւ հրաժարիլ կա-
յուն վիճակներու փոփոխութիւնները բա-
ցատրել: Այն առեւ, ստիպաւ նկատուեցաւ
անկատարութիւն մը իր գործին մէջ: Ներ-
կայ գիտելիքներուն լոյսին տակ, մեր տե-
սակէտը բոլորովին տարբեր է եւ Պոհրի
այդ հրաժարումին մէջ կը տեսնենք իր տե-
սութեան ամենէն յատկանշական եւ միա-
պէս գործ, իրրեւ յիշատակութեան արժանի
պահ մը գիտութեան պատմութեան մէջ.
որովհետեւ հետագայ զարգացումը կուան-
կաննրու տեսութեան ցոյց տուաւ որ իր
կարողութիւնը բացատրելու էլեկտրոնին
արկածները Ա ոլորտը ձգելու պահէն մին-
չեւ Բ ոլորտ հասնիլը իր անբաւարարու-
թեան արդիւնքը չէր, այլ մաս կը կազմէր
Ֆիզիքական իրականութեան:

Թրգլ. Հ.Ա.Հէ Վ.Ս.Դ.Ա.Պ.Ե.Տ

(Յարուճակիլի՝ 15)

թեամբ, անվարձ նուիրումով, կը սատարեն կրթական այս մեծ գործին:

Վարժարանին շի ուսուցիչ — ուսուցչուհիները եւ արժանի են հանդիսաւոր գնահատութեան եւ գովասանքի, որովհետեւ գլոբոցական տարւոյս ընթացքին շինայեցին ոչ մէկ ճիգ, սատարելու համար մեր վարժարանին, ոչ միայն ուսումնական այլեւ բարոյական գետնի վրայ, աշխատելով որ մեր վարժարանը մնայ հայու պատուին արժանի բարձրութեան մը վրայ:

Այս առթիւ, ընդունեցէք, սիրելի պաշտօնակիցներ, իմ եւ վարժարանի ուսանողութեան կողմէ յայտնուած շնորհակալութեան խօսքերը, Ձեր անպայման օժանդակութեան, եւ Ձեր ցուցաբերած նուիրումին փոխարէն ի նպաստ մեր վարժարանի յառադրմութեան եւ բարօրութեան:

Կրթական եւ Ուսումնական վիճակ. —

Վարժարանին համար կարեւորագոյն այս բաժինը լաւապէս իրագործելու համար, դրպոցական այս տարելընինն ունեցանք յաւախակի ուսուցչական ժողովներ, ուր նկատի ունեցանք վարժարանին կրթական, կարգապահական եւ տնտեսական հարցերը:

Մեր գլոբոցին կրթական ընդհանուր ծրագիրը, ըստ նախընթացի, կը բաղկանայ երեք մասերէ. —

Ա. — Մանկապարտէզի Բաժին՝ Ծիւղ, Կոկոն եւ Ծաղիկ դասարաններ:

Բ. — Նախակրթարանի Բաժին՝ վեց դասարաններ:

Գ. — Երկրորդական Բաժին՝ հինգ դասարաններ:

Մանկապարտէզի բաժինը, ինչպէս նախընթաց տարիներուն, այս տարի եւս հոխացաւ մանկավարժական արդիական գիրքերով եւ առարկաներով. այս հոխացումը կը դիւրացնէ փոքրիկներուն ուսուցումը եւ կը ստեղծէ այնպիսի մթնոլորտ մը որ մանուկը բնականաբար կը կապուի իր դասերուն եւ տաժանքի փոխարէն դուստրութեան եւ քերականքի պահեր կը նկատէ դպրոցի ժամերը: Տեղին է այստեղ յիշատակել, թէ վարժարանս այցելող իւրաքանչիւր անձ, ինքզինքը հանձնի անակնալի մը առջի եւ գտնէ մտնելով Մանկապարտէզի սրահէն ներս, եւ առանց վերապահումի երանի կու տայ մեր մանուկներուն, որոնք այսպիսի պայմաններով առաւ կը տանին իրենց մանկական ուսումը: Այս տարի Մանկապարտէզի բաժինը 3 Յունիսին ունեցաւ իր մասովերջի շահագէտ. այդ առթիւ չ' փոքրիկներ վկայուեցին Մանկապարտէզի ծաղիկ դասարանէն, պատրաստ են յայտնող տարի անցնելու Նախակրթարանի բաժինը:

Նախակրթարանի եւ Երկրորդական Բաժնի կրթական ծրագիրը, այս տարի եւս ընթացաւ քաղաքիս ստար եւ կառավարական վարժա-

րաններու, ինչպէս նաեւ Անգլիական ձի. Սի. Ի. Ի ծրագիրներուն համապատասխան մակարդակով մը: Այս տարի մեր աւարտական դասարանի վեց ուսանողները պիտի ծանակցին ձի. Սի. Ի. քննութեանց. արդիւնքը յայտնի կ'ըլլայ յաջորդ վերամուտին:

Անցեալ տարի ձի. Սի. Ի. քննութեանց մասնակցող 8 ուսանողներէն երեք արդիւնքը եղած է հետեւեալը. —

Աննա Մարգարեան, մասնակցած է եօթը ճիւղերու քննութեանց եւ եօթնին մէջ 4-օ չուած է, ինչ որ մրցանիշ մըն է մեր վարժարանին համար. — Դասական Հայերէն, Անգլերէն լեզու, Անգլերէն Գրականութիւն, Առարբերէն, Ընդհ. Ազգաց Պատմութիւն, Ուսուցչութիւն եւ Քիմիաբանութիւն:

Սիմա Հապէշեան. — Հայերէն Աշխարհաբար, Անգլերէն Գրականութիւն, Ընդհ. Ազգաց Պատմութիւն եւ Ուսուցչութիւն:

Մարի Լէփէնեան. — Դասական Հայերէն, Անգլերէն Գրականութիւն եւ Ընդհ. Ազգաց Պատմութիւն:

Վարդուհի Տէր Մատթէոսեան. — Հայերէն Աշխարհաբար, Անգլերէն Գրականութիւն եւ Ընդհ. Ազգաց Պատմութիւն:

Անգրիէն Սէֆերեան. — Հայերէն Աշխարհաբար, Անգլերէն Գրականութիւն եւ Ընդհ. Ազգաց Պատմութիւն:

Ռիֆթա Թերհիման. — Անգլերէն Գրականութիւն, Արաբերէն եւ Ընդհ. Ազգաց Պատմութիւն: — Հայերէն Աշխարհաբար եւ Ընդհ. Ազգաց Պատմութիւն:

Զուարթ Պէննամ. — Ընդհ. Ազգաց Պատմութիւն:

Անցեալ տարուան մեր աւարտական դասարանի ուսանողներէն եօթնը վեցը, ինչպէս կը տեսնուի, յաջողեցան ձի. Սի. Ի. քննութեանց Անգլերէն Գրականութեան ճիւղին մէջ, ինչ որ դարձեալ մրցանիշ մըն է համեմատական հաշուով, ամբողջ Յոգրականի երկրորդական վարժարաններու նոյն ճիւղին մէջ ձեռք բերած յաջողութեան բաղդատմամբ:

Վարժարանին կրթական ծրագիրը իրագործուեցաւ հետեւեալ ճիւղերու ուսուցմամբ. — Հայերէն — Գրաբար եւ Աշխարհաբար —, Անգլերէն եւ Արաբերէն լեզուներ եւ Գրականութիւններ, Կրօնագիտութիւն, Հայոց Պատմութիւն, Պատմութիւն Հայ Գրականագրութեան, Պատմութիւն Ընդհ. Ազգաց, Ուսուցչութիւն, Բնագիտութիւն, Բնալուծութիւն եւ այլն:

Կրնանք ըսել թէ անվերի յարատեւութեամբ եւ կանոնաւորութեամբ իրագործուեցան բոլոր վերոյիշեալ դասարանիցները, տեսչութեան աշակուղի հսկողութեան տակ քննութեան առարկայ եղան բոլոր պարտականութեանց տեսարաններ, ուսուցչիչներէ բաղկացած յանձնախումբի մը կողմէ, եւ դիտողութիւններէ յանձնուեցան իւրաքանչիւր ուսուցչի նկատաւան:

Այստեղ հպարտութեամբ պէտք է անդրադառնալ թէ Ս. Թ. Վարժապետն այն բացառիկ հայկական վարժարաններէն է արտասահմանի մէջ, ուր ըրէութեամբ կ'ուսուցուի իրաւական նշարներն ու Գրաբար — և ասանդեղեր կ'ընան այս հիւղին մէջ իրենց հրմտութիւնը պապոցուցանող օտար վկայականներ ձեռք ձգելու:

Այս տարի, առաջին անգամ ըլլալով, մեր դպրոցը պատուուցեալ կրթական Նախարարութեան յատուկ մէկ պաշտօնեային այցելութեամբ: Տիւր Ապրիլի ամբողջ օր մը հետեւէ ետք մեր վարժարանի Նախարարութեան և Երկրորդականի Արարներ լեզուի, գրականութեան և պատմութեան ուսուցումներուն, մեկնեցաւ մեր վարժարանէն: Շարաքի մը ետք ստացանք կրթական Նախարարութեան մէկ հաստատագրեր, որով վսեմ. կրթական Նախարարը իր գոհունակութիւնը կը յայտնէր Արարներն լեզուի հանդէպ մեր վարժարանէն ներս կատարուած աշխատանքին նկատմամբ և մասնաւորաբար կ'ը գնահատէր մեր վարժարանի Երկրորդական բաժնի յառաջդիմութիւնը արարներն ուսուցումներուն մէջ և զայն հաւատարմ կը նկատէր պետական վարժարաններու ուսուցմանը մակարդակին:

Ընթացիկ տարւոյն ուսումնական հաշուարդարը եկաւ ցուցնելու թէ Նախարարութեան և Երկրորդական բաժնի մէջ այս տարի չէ անկերտներ թերացած ըլլալով իրենց ուսումնական աշխատանքներուն մէջ, ձախողած են վարժարանին ուսումնական պահանջները գոհանել, հետևաբար կը կրկնեն իրենց դասարանները յառաջիկայ տարւոյ ընթացքին: Մինչ անցաւ տարի կրկնող աշակերտներութիւն էր միայն 27: Կրկնողներու այս յաւելումը պէտք է նկատել ուսումնական բաժնի մէջ վարժարանին թերացումը, այլ այս տարի մասնաւորաբար խիստ գնահատելի է վարժարանին տեսչութիւնը այն բոլոր աշակերտներուն նկատմամբ, որոնք պէտք եղած խնամքով մը պէտք է շնորհակալ լինեն զանոնք և ձեռք մը պէտք է այս քաջ լինակտով անփոյթ ուսանողները ի կարգ հրապրելու փորձ մը:

Ի դէպ, քանի որ գրեթէ անկարելի է մեզի համար ունենալ ծնողական հաւաքոյթներ, տեղին է այստեղ բռնի բոլոր ծնողներուն, թէ փոխանակ վերամուսին գլխացա պատճառով, աւելի լաւ կատարած կ'ըլլան իրենց ծնողական պարտականութիւնը եթէ դպրոցական շրջանին թիւ մը աւելի աշխարհութեամբ հետեւին իրենց զաւակներու ուսումնական աշխատանքներուն և առնուազն յոգեւորութիւնը յանձն առնեն քանալու իրենց զաւակներուն ամսական վիճակագրոյցները և այդ առթիւ ընեն իրենց գիտողութիւնները իրենց զաւակներուն, յոգեւոր իրենց և դպրոցին:

Կրօնական, բարոյական, ազգային դաստիարակութիւն. —

Վարժարանին կրթական ծրագրին առնչութեբ, հոգ տարուեցաւ նաև մեր աշակերտներու կրօնական, բարոյական, կարգապահական և ազգային դաստիարակութեան: Այս տեսակէտէն մեզի միջոցներ սննցանք, մեր վարժարանի կրօնական և հայագիտական դասերը, մեր կրօնական արարողութիւններն ու պարտաւարութիւնները, և մեր ազգային ու կրօնական շրջապատը:

Մեր կրօնական պարտաւարութիւնները կատարած ենք մարդկօրէն կարելի ճշգրտութեամբ, մեր ուսանողները առաջնորդելով զանազան սրբավայրեր, թէ՛ հոգեպէս միախորելու և թէ ազգային պարտականութիւնը կատարած ըլլալու գիտակցութեամբ: Ըստ Նախընթացի, երկիցս, Ս. Մնենդրին և Ս. Զատահին, մեր վարժարանի ուսանողութիւնը մասնակցեցաւ Ս. Հաղորդութեան խորհուրդին: Այս առթիւ, վարժարանի սեպտեմբեր հրաւերին ընդառաջելով, օտար վարժարաններու հայ ուսանողներ ևս մասնակցեցան Ս. Հաղորդութեան խորհուրդին:

Կրնանք վկայել թէ բարոյական գետնի վրայ ևս նկատելի աշխատանքներ էլ ունեցած վարժարանին ուսանողութիւնը, այլ ընդհանրապէս, մասնաւոր գնահատանքի ևս արժանացած է օտար անձնաւորութեանց կողմէ: Դեռք մը միայն յիշատակելու համար հարկ է բռնել թէ, մեր վարժարանի Նախարարութեան բաժնի երկու ուսանողուհիներ իրենք քաղաքացիական պարտականութեանց լուրջ գիտակցութեամբ ոչ միայն իրենք արժանացած են գնահատութեան, այլ և թէ՛ կրթական և թէ՛ քրօնաշրթիններու Նախարարութեանց կողմէ քաղաքիս բոլոր դպրոցներու նախկինը զբերած են, ուր Ս. Թ. Վարժապետն և զոյգ աշակերտներին կը մատնանշուին որպէս օրինակելի, բոլոր դպրոցներուն և ամբողջ ուսանողութեան համար:

Վրտական և Աստուծոյն հաւատքով. —

Մեր ուսումնական աշխատանքներու կողքին, բաւ Նախընթացի, դպրոցական աշխատանքներէ ետք ժամեր յատկացուցինք ընդհանրապէս քանալու աստուծոյ և ատենախօսական հաւաքոյթներու: Այս առթիւ շնորհակալութիւններ Դեհաւաւոր Ստանիակ Մշակութային Գրասենեակի վարչութեան, որ վարժարանին գիմնումին ընդառաջելով, պարբերաբար հինգ դասախօսական ձեռնարկներ կազմակերպեց վարժարանէս ներս, ուսանողութեան հասցէ վարժարանի: Աստուծոյ անշարաբար ունեցանք կան հարցեր: Աստուծոյ անհատական և չորս աշակերտական հարց, քանալու և չորս արտօնական, պատմական և ընկերային հարցեր:

Հայ Երաժշտութեան դասերնալը. —

Վարժարանիս ուսանողութեան մէջ հայեցի որդիս վառ պահելու տեսակէտէն, կը հաւատարմեք թէ հայ երգը մեծ բաժին մը ունի կուսարելիք: Վարժարանիս տեսչութիւնը նախընթաց տարիներուն քաջալերելի մտածումը ունեցած էր, մասնաւոր պահեր յատկացնել, այլ նիւթերու կարգին նաեւ հայ երգի ծառայողութեան. այս տարի եւ շարունակուեցան այդ դասընթացները և անոնց արդիւնքը երկու առիթներով հրամցուեցաւ հասարակութեան: Առաջին առթիւ, Զրօնալիկներու նախարարութեան խնդրանքին ընդառաջելով, վարժարանիս, քաղաքիս հայկական զոյգ տղամանկները ժամդակութեամբ, սուսաւ լեռնակաւ Քիչերներու անուամբ ծանօթ երեք յաջորդական համերգներ, ուր վարժարանիս ստանձնած էր առաւելաւոր երաժշտութեան բաժինը: Այս եգիւղներու արժանացան Ս. Ծնունդի առթիւ քաղաքը դասնալը զբոսաշրջիկներու շերտ գնահատութեան: 1962 տարւոյ Մայիս 12-ին, վարժարանիս երգչախումբը սուսաւ Երուսաղէմահայ գաղութին իր չորրորդ տարեկան երգահանդէսը, որ գործածել արժանացաւ հասարակութեան գնահատանքին:

Մարզական կեանք. —

Ուսումնական աշխատանքներուն աւրանքէր, հոգ տարուեցաւ աշակերտներու մարմնակրթութեան, մանչերու ինչպէս նաեւ աղջիկներու համար կազմակերպելով ամէնօրեայ մարզական պահեր, որ աստարանային կամ միջխմբային ֆութպոլի, զանակէթպոլի, վձիւպոլի և փինկ-փունկի մրցումներ:

Այս տարի վարժարանիս ներս տեղի ունեցան ֆութպոլի, պատկէթպոլի, վձիպոլի և փինկ-փունկի միջդասարանային 29 խաղեր: Մեր տղաքը ունեցան նաեւ 7 խաղեր օտար խումբերու դէմ, որոնցմէ 4ը ի նպաստ գլխուցիս արձանագրուեցան:

6 Մայիս 1962-ին, կիրակի կէսօրէ ետք, մեր վարժարանը ունեցաւ իր տարեկան դաշտահանդէսը ժողովրդասիրական վարժարանի խաղալային վրայ, ժողովուրդի հոծ բազմութեան ներկայութեամբ, որ մեր երկնեւ ուսանողութիւնը՝ բաժնուած Արաբս և Մոսքո — մանչեր —, Սեւան և Երեւան — աղջիկներ —, չորս մրցողը խումբերու, ցուցաբերեցին իւրենց տարուան մը մարզական աշխատանքներուն արդիւնքը, չափական մարզանքի, մարմնակրթութեան, վազքի, օստումի և այլ մրցումներով:

Մեր այս տարուան դաշտահանդէսին համար, Երուսաղէմահայ երկու ազգայիններ՝ Պր. Գէորգ Զիլիֆեան և Պր. Պետրոս Գաբուման տարեան՝ առաջինը 35-ի երկրորդը 75 մետրաներով ժամդակեցին մեր վարժարանին: Մեր շնորհակալութիւնները այս երկու աղջիկ հայկերուն:

Սկսուածական շարժում. —

Այս տարի եւ շարունակուեցան վարժարանիս ներս Սկսուածական շարժման ծառայական նպաստ աշխատանքները, շարաթրոշայ դասախօսութիւններով: Ունինք 130-ի օտար սկսուածներ, գայլիկներ, արեւոյշներ և արծուիկներ:

Ձեռագործային աշխատանք և ճարտարական Պատար. —

Վարժարանիս դասաշրջակային մէջ մասնաւոր պահեր արժամագրուած էին, ըստ նախընթացի, ձեռագործի և գծագրութեանց: Ձեռագործային այս աշխատանքները վաճառքի դրուեցան ի նպաստ վարժարանիս 1962 Մայիս 26 և 27-ին կազմակերպուած աւանդական պաշտօնի մէջ: Պաշտօնը արժանացաւ մեր գաղութի շերտ գնահատութեան և 380 Տիւնարի զուտ շահ մը պակասող վարժարանիս:

Այստեղ կ'արժէ մասնաւոր շնորհակալութեան խօսք ուղղել վարժանիս ուսուցչական կազմին, որ իր ժամդակութեամբ կարելի դրաւ մեր պաշտօնի կազմակերպումը: Նոյն պէս մեր շնորհակալութիւնները կը յայտնենք յաջորդային աղջիկ Տիկիներուն և Օրիորդներուն, որոնք մեր հրաւերին ընդառաջելով, Կա. տարեցին մեր պաշտօնի նախապատրաստական ինչպէս նաեւ հետագային անհրաժեշտ ամբողջ աշխատանքը: Մեր շնորհակալութիւնները կ'երթան նաեւ այն բոլոր կազմակերպութեանց և անհատներուն, որոնք նիւթապէս թէ բարոյապէս ժամդակեցին մեր պաշտօնի:

Ս. Ք. Վարժարանի Ծրք. Միութիւն. —

Անտեղի պիտի չըլլայ վարժարանիս զանազան երեսները ներկայացնող Տեղեկագրի մէջ անդրադառնալ նաեւ սոյն կազմակերպութեան, որ տարիներու ընթացքին իր համեմատաբար անբաժան ժամդակութիւնը չէ լքեցած մեր վարժարանիս ամէն անգամ որ պէտք եղած է անոր: Այսպէս, այս կազմակերպութիւնը յանձն առած է, ինչպէս ուրիշ տարիներ՝ այս տարի եւս, ժամդակել մեր վարժարանի կարգ մը կարօտեղ և ուսանողներուն, հայրապետի մանչ զպրօքական դասապիւրքեր հայն: Նոյնպէս, սոյն կազմակերպութիւնը իր կիրակնօրեայ դասախօսութեանց շրջքով, ինչպէս նաեւ անդամական և հանրային այլ ձեռնարկներով, ժամդակած է վարժարանիս, առնուազն ուսումնական գետնի վրայ հետաքրքրութիւնները սրելով մեր ուսանողութեան, այսպէսով իր ժամդակութիւնը բերելով մեր վարժարանի կրթական գործին:

Պարահանգլս. —

Վարժարանիս իր կարիքները մասամբ կ'ընենալ հոգալու համար, այս տարի առաջին

անգամ բլլալով տուաւ պարահանդէս մը 3 Մարտին, Օրիէնթ շառուի մէջ, բարձր հովա- նաւորութեամբ Երուսաղէմի եւ շրջակայից կառավարիչ Նորին Վեհմ. Անուար Նուսրէ- ղին: Պարահանդէսը արժանացաւ մեր զա- ղութին յերմ քաղաքներութեան եւ շատ հանելի միջնորդութեամբ: Գաղութիւն ղոյդ ա- կումբները մեր խնդրանքին վրայ չլուսացան ի- րենց կայական պարերու արական խումբները փութացնել պարահանդէսին վայրը, եւ այդ- պէսով ստեղծել բարձր տրամագրութիւն մը պարահանդէսի ընթացքին: Մեր խորին շնոր- հակալութիւնները կը յայտնենք իրենց հրա- պարակաւ: Պարահանդէսը մեր վարժարանին իրաւը 130 Տիւարի գուաւ շահ մը:

Գիտական. —

Պատուաւրբ իրագործում մը եւ յաջողե- ցաւ այսօր: Մեր վարժարանի երկրորդական լորրորդ դասարանի ուսանողներու պրպտում- ները գիտական ճիւղին մէջ յաջողութեամբ պահուեցան: Արգարեւ, այսօր անոնց առա- յին իսկ փորձը հրթիռ մը արձակելու, յաջո- ղեցաւ: Հրթիռը, որ 750 ս. մ. երկայնութիւն ունէր եւ կը կշռէր մէկուկէս քիլոկրամ, բարձ- րացաւ 50 մետր, կարճ մը լուսարանութիւն- ներ եւ տալով գիտական աշխատանքներ տանել մեր տղան: Մեր շնորհաւորութիւնները իրենց եւ յաջողութեան մաղթանքներ, որ կա- թիկ ըրին այս մարզին մէջ եւ հպարտ եւ գնա- նատուած զգալու զմեզ, որովհետեւ ամբողջ Յարաւանի մէջ այս իրագործումին պատիւը կ'ընթայ մեր վարժարանին, հայ մարզուն:

Յտուգ. —

Վարժարանի Տեսուչ Հոգը, Տ. Կիւրեղ Վրդ. Ինգրանքին ընդառաջելով, The British Com- monwealth Save the Children Fund-ը, իր Երուսա- ղէմի ներկայացուցիչ Տիկին Ճոնգորին միջո- ցաւ, մեր վարժարանին նուիրեց 278 Տիւար արծաթութեամբ կերպասեղէն, որով մաս մը բարձեցինք Նախակրթարանի եւ Երկրորդա- կանի մանչերուն ձրիօրէն համազգեստի կոտը- ներ բաժնելով: Այսպէսով մեր վարժարանի բա- լը ուսանողութիւնը ունեցաւ իր պատանա- կան տարազը, ինչ որ մրցանիշ մըն է դարձ- եալ Ս. Բազմաքիս վարժարաններու պատմու- թեան մէջ: Կերպասեղէնի մնացեալ մասը դար- ծանուցաւ եւ տակաւին տարիներու ընթաց- քին պիտի բարձածուի քայլիկներու, սկսածու- ներու, արեւոյշներու եւ արծաթիկներու օրպէս տարազ: Մեր զգացումած շնորհակալութիւն- ները յիշեալ կազմակերպութեան եւ իր ներ- կայացուցիչ Տիկին Ճոնգորին:

Գրադարան. —

Վարժարանի այս բաժինը եւ հոխացա- նոր գիրքերով: Այստեղ մասնաւոր շնորհա-

կալութեան խօսք ունիմ Ամերիկեան Դեսպա- նատան Օժանդակի Մշակութային Գրասենեակի վարչութեան, որ տարւոյս ընթացքին 21 հա- տոր Անգլիէին լեզուով զանազան տեսակի գիրքեր նուիրեց զպրոցիս գրադարանին:

Արշաւներ. —

Այս տարի ունեցանք երկրորդական բաժնի ուսանողութեան եւ ուսուցչական կազմի մաս- նակցուցեամբ երկու, արշաւներ, մին ղէպի երկրորդ — Այն Տիւր, Գասըր Նիշամ եւ Մեռ- եալ ծով, իսկ միւսը ղէպի Գուսթան, Մեռեալ ծովի արեւմտեան ափի վրայ, այն վայրը՝ ուր 1917 ին գտնուեցան երբայական կարգ- մը ձեռագիրներ, որոնք կը պատկանէին Յու- սենեան կրօնական աղանդին: Զոյգ պոռոյտ- ներն ալ հետախուզական ընոյթ ունէին եւ ան- ցան շատ հանելի միջնորդութի մը մէջ:

Ցնոսական. —

Հետեւեալն է մեր վարժարանին 1961 Մայիս 1 էն 1962 Ապրիլ 30 ի տարեկան տնտեսական ելեւմուտայիցը:

Մ Ո Ւ Ց Ի

	Տ. Յ. Ժիւ
Առասանմունցն նուիրանութիւնք	590-944
Հաւուր. Գարակտեմն Հասնաութեմն	31 0-000
Համաերպասանայ վերաւիցայ Միութեմն	185-850
Մարաւի Հայրենակցական Միութեմն	35-800
Հարաւային Ամերիկայի Հանգանակութեմն	636-660
(Ձեւամբ Հոգ. Տ. Գիւրեղ Վրդ. Գաթիկանի)	

	1808-654
Աւակերաց բոսակներէ	1123-375
Վանաւայ գրեմակմնէ	401-325
Ձեւագործ եւ 1961 ի Պազարէն	267-570
Հանդեսներէ	113-555
Ունարաւային նպաստ	267-495
Բազառիկ մուսք (աւակերներու համազգեստ- ներու կոճակներու, փողկապներու եւ Պէճե- փոխարժէք)	55-800
Համագումար	4877-774

Ծ Լ Ի

Գրեմական պիսոյք	116-970
Վանաւայ գրեմակմնէ	25-341
Հանդեսներու ծախք	5-160
1962 ի Պազարէն համար ձեւագործի ծախք	39-938
Մարձ ծախք եւ դրամաւոր	82-825
Կահ-կարասեաց եւ այլ նորագործիք	61-385
Բազառիկ ծախք	132-832
Ամսակմնք փառանքներու	4971-000
Համագումար	5616-001
Մուսք	4087-774

Պիւսեի բաց 1961 - 62 Տարեշրջանի

ինչպէս կը տեսնուի, մեր հաշիւներու մուտքի բաժնին մէջ ունինք Տ. Յ. 1808-654 Ֆիւթի նուիրատուութիւններու շարք մը Ստորի կու տանք նուիրատուներու անուններն աւ նուիրատուութեանց քանակը, սկսելով 1911 Մայիս 1էն մինչև 1962 Ապրիլ 30:

ՑԱՆԿ Ս. ԹԱՐԳՄԱՆԱՅՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՆՈՒՐԱՏՈՒՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

1961 Մայիս 1էն մինչև 1962 Ապրիլ 30

ՍԱՅՍՍ. — 1961

	Տ. Յ. ժիւն
Մարաի Հայրենակցական Միութենէն	35-800
Ռ. Խաչ եկղ. Կիրակ. Վարժարանէն	8-900
Վարդան Բնկ. Ասգեանի միջոցաւ հանգա-	
նակում	29-650
Հաուրս Գարակէօղեան Հիմնարկէն	360-000

ՅՈՒՆԻՍ. —

Տիկին Ա. Հանրկեան	8-850
Տիբրոյի Կիրակ'օրեայ Դպրոցէն	58-000
Տիկին Մ. Թիմուր	8-850

ՆՈՅՏԱՐԵՐ. —

Պր. Էսուրս Փանոսեան	35-500
Տիկին Ռ. Կալս	10-650
Ամերիկացի Վէրեմաներ	17-750

ԴԵՎՏԱՐԵՐ. —

Տիար Մկրտի Սամաբեան	8-875
Տիար Աբալ Օսապաեան	8-750
Տիար Միհրան Յարութիւնեան	3-540
Հաւա. Ամերիկ.ի Հնգկթն.էն (ձեռամբ Հոգ.)	
Տ. Կիրեղ Վրդ. Գաբրիէանի)	87-945

ՅՈՒՆՈՒՐ. — 1962

Պր. Ջօն Պոյանեան	7-310
Հոգ. Տ. Վազգէն Վրդ. Թաղոյեան	8-850
Տէր եւ Տիկին Ճիվան Գարակէօղեան	10-500
Տիար Ներսէս Փափազեան	14-160
Տիկին Յօրամա Գօնիկեան	35-411
Տիար Էսուր Մարքոն եւ Ռոդի	7-979
Տիար Սեփան Փիլիպպոսեան	7-979
Տիար Հայրապետ Ճրլթեան	7-979
Տիկին Անոյ Նահիկեան	47-874
Տիար Ժամ Ջաւաճեան	15-958
Տիար Ռալ Գազանեան	7-979
Տիար Արամ Սարգիսեան	7-979
Տէր եւ Տիկին Տր. Պեր Մարգարեան	31-916
Տիար Նազար Հիմպեան	8-750
Տիար Մարքոն Արգաբեան	8-825
Տիկին Մեհրանի Միհրայեան	8-825
Տիկին Մեհրանի Քիւրճեան	8-825
Տէր եւ Տիկին Փ. Ասլանեան	8-825
Տիար Սիմոն Շմաւոնեան	8-825
Հաւաւային Ամերիկայի Հանգանակութենէն (ձե-	
ռամբ Հոգ. Տ. Կիրեղ Վրդ. Գաբրիէանի)	176-415

ՓԵՏՐՈՒՐ. —

Տիկին Ռ. Կալս	8-850
Տիկին Վերմին Մամուլեան	17-700
Տիկին Արթուրեան Սողոմեան	8-850
Տիկին Ովաննիս Տէր Յակոբեան	8-850
Տիկին Փերուզ Պապայան	10-620

ՄԱՐՏ. —

Հաւա. Ամերիկայի Հանգանակութենէն (ձե-	
ռամբ Հոգ. Տ. Կիրեղ Վրդ. Գաբրիէանի)	371-700
Ամերիկացի Այլթապիկներու Միութենէն	8-850
Տիար Սեդրաք Սուլթանեան	8-750
Տիար Ջարլզ Անեան	8-655
Տիար Աւելիս Ովաննիս	8-850
Տիկին Լիլի Գառապեան	8-850
Ս. Յակոբ Հայց. եկղ. Կիրակ'օրեայ Դպրոց-	
նէրէն	8-850
Տիար Էսուրս Նահիկեան	3-540

ԱՊՐԻԼ. —

Համաեքաւ անայ Վերաքիցայ Միութենէն	185-850
Տիար Փաւէն Գոյիկեան	8-850
Հայց. եկղ. Երեսասարդ Տիկնանց Միութենէն	8-765
Համազումար	18-765

Տեսչութեան եւ ուսանողութեան կողմէ խա-
րաղէս շնորհակալութիւն կը յայտնենք աի-
բոյր նուիրատուներուն, որոնք անտես չու-
ղեցին առնել հայ մանուկին դաստիարակու-
թեան հարցը, ե նիւթական օժանդակութեամբ
դրապէս պատասխանեցին մեր զանազան ա-
ռիթներով ուղղուած կոչերուն:

Թող Ամենակալն Աստուած բարօր եւ առողջ
պահէ յիշեալ նուիրատուները, որովհետեւ
չմոռցան իրենց ունեցած էն մաս մը տալ հայ
մանուկին:

Մեր շնորհակալութեան մասնաւոր խօսքը
կ'երթայ առաջին առիթն Հաւորարար Գարակէօղ-
եան Հիմնարկին եւ անոր ներկայացուցիչն է
հայ դաստիարակութեան բարեկամ Սր. Լէւոն
Գարակէօղեանի, որովհետեւ սոյն ազնուական
կազմակերպութիւնը տարեկան 1100 Տոլարի
նպաստով մը կ'օժանդակէ մեր կրթական գոր-
ծին. ի դէպ, վարժարանիս ինքնուրուական դա-
սարաններէն մին նուիրուած է հանգուցեալ
Հաւորարար Գարակէօղեանի յիշատակին:

Վարժարանիս Հոգ. Տեսչին, մեր եւ մեր
ուսանողութեան կողմէ մասնաւոր շնորհակա-
լութիւն կը յայտնենք նաեւ Ամերիկայի Հա-
մաեքաւաստահայ Վերաշինաց Միութեան, որ
այս տարի եւ ընդառաջելով մեր խնդրա-
նքին, շարունակեց իր տարեկան 125 Տոլարի
նուիրատուութիւնը, անտես չառնելով լոյսի
այս տուրի եւ այսպէսով անգամ մը եւս մեզ
երախտապարտ ձգելով իր նկատմամբ:

Յատուկ շնորհակալութեան արժանի է նաեւ
Հայ Ուսանողաց Ամերիկահայ Բարեկամներու
Ընկերութիւնը եւ իր ազնուական հիմնադրքը:

Տիար Մովսէս Մովսէսեան, որ այս տարի էս Տ. Յ. 135-563 Ֆելտի նուիրատուութեամբ իր նպատակը բերաւ մեր վարժարանի յարատեւութեան գործին: Մասնաւոր շնորհակալութեան արժանի է նաև. վերոյիշեալ կողմակերպութեան Միջին Արեւելքի Լնդոն. ներկայացուցիչը՝ Տիար Քորն Չամիշ, որ անվար կերպով է ձեռնհասորէն կը վարէ իր պաշտօնը տարիներէ ի վեր:

Մեր շնորհակալութեան խոսքերը արտասանելէ ետք, երբ պահ մը զարձեալ կ'ամփոփուինք, այն միակ զգացումը որ մեր վրայ կը տիրապետէ դարձեալ, երախտապարտութեան զգացումն է, և այս զգացումը կու գայ մեր սրտի խորքէն: Կը զգամք այնպէս, ինչպէս որ պիտի գպար զաւակ մը երկար չըլտպտայտէ մը գառնայէ ետք իր տունին և իր հօր մասին:

Սրբազան Հայր, բոլոր արտաքին օժանդակութիւնները թէև օրինի է անհրաժեշտ՝ ներկայ պայմաններու տակ, այլ ամուր խաբիսի մը լինի ներկայացնելու է մեր երազները թէ թափ թռչուններու պէս կ'իյնան գետին: Մեր կրթական այս գործին յարատեւութեան համար ինչ որ անհրաժեշտ է և սպասուի՝ Ս. Աթոռն է, Սրբազան Հայր, և Ս. Յակոբեանց Միաբանութիւնը՝ Ձեզմով գլխաւորութեամբ: Բոլոր օտարերկրեայ թափառումներէն ետք Ձեզի կը դառնանք դարձեալ, այն վստահութեամբ թէ Հայրական փափուկ գրիկ մըն է որ կը սպասէ մեզի: Գուցէ և Ձեզմով գլխաւորութեամբ այս Միաբանութիւնն է որ դարձեալ պիտի կրէք այս ծանր այլ քաղցր բեռը որ Ձեր ձեռակերտն է:

Այժմ Ձեր Ամենապատուութեան կը ներկայացնեմ մեր վարժարանի ներկայ տարույս հունձը. եղող վեց շրջանաւարտ - շրջանաւարտուհիները և վարժարանիս ուսման և վարձք մէջ յառաջագնէ աւանդները և կր խրհրդմ որ անոնց վկայականներուն և մրցանակներուն հետ շնորհէք նաև Ձեր Հայրական օրհնութիւնները, որպէսզի անոնք, բոտ իրենց խոստման, մնան հաւատարիմ այն օգրին որ յաջողեցաւ իրենց այս վարժարանին մէջ, և ապրին որպէս պարկեշտ մարդեր և ճշմարիտ հայեր, և միշտ հպարտ գգան աշակերտած Ըլլալեան համար Ս. Աթոռն ու կողմէ հովանաւորեալ Ս. Քարգմանչաց վարժարանին:

Մատչելով ի համբոյր Ձեր Ս. Աշոյն

խոնարհ սիրով

ՓԱՌԻՆ ԱՐԶ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Առժմ. Տեսուչ

Ս. Ք. Երկրգ. վարժարանի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ԱՄՄԱՆԻ ՀԵՅՈՒՄԵԱՆ ՎԱՐժԱՐԱՆԻ

1961 - 1962 ՏԱՐԵՐԶԱՆԻ

Յարգելի Հանդիսականներ,

Մեր սրտերը ուրախութեամբ և հրեռանքով լինուած են այսօր, երբ հաւաքուած ենք հանդիսատես Ըլլալու Հեթումեան ազգային վարժարանի 1351-1352 ուսումնական տարեշրջանի հունձքին:

Պարտք կը զգամ Ձեր բոլորին շնորհակալութիւն յայտնել՝ Ձեր ներկայութեան համար: Հեթումեան ազգային վարժարանը անցնող տասնեակ տարիներու ընթացքին եղած է այս գաղութին համար կուռն մը, պանելու համար այս օտար՝ բայց հիւրընկալ ավերուած վրայ ազգային ոգին և մեր նախնիքներու հաւատքը՝ դաստիարակութեան և ուսումի համարով:

Անհուն զոհողութիւններով և դժուարին համարներէ իր գոյութիւնը պահող այս վարժարանը, հետեւաբար, բոլորիս քուրդութեան խոսքովս պէտք է դառնայ ասկէ վերջ ալ, ինչպէս ասկէ առաջ եղած է:

Իւրաքանչիւր օգնութիւն՝ բարոյական կամ նւիրական՝ տրուած այս զգոյցին, ուղղակի երախտագիտական տուրք մըն է մեր նախնիքներու զոհողութեանց, դարերու ընթացքին ի խնդիր Հայուն պահպանման և գոյատեւման:

Հեթումեան Ազգային վարժարանը, քիտակից իր այս կոչումին, լաւագոյնս կ'իրագործէ զայն, հակառակ, ինչպէս ըսի, բոլոր դժուարութիւններու, մասնաւորաբար նւիրական:

Հայուն յարատեւ և միշտ լաւագոյնին ձգտողութեւնը նկարագրին է որ այսօր կը պարզուի մեր աչքին առջիկ, երբ անդին, բարձունքի մը վրայ, յաղթականօրէն կը բարձրանայ լաւագոյն յոյժողութեան և պայլուն ապագայ խոստացող մեր նոր վարժարանը, Հ. Բ. Ը. Միութեան վարժարան իւրաքանչեան նախկինը՝ թարմը, և անոր կողքին՝ Գալուստ կիւլպենկեան Մանկապարտէզը:

Մնաւ բարով, Հեթումեան ազգային վարժարանը Նըլանաւարտ վերջին սաներուդ հետ մեր սրտերն ալ տիրութեամբ կը համակուրին երբ այս հանգէտով անունդ այլևս խորհրդանշիչ մը պիտի Ըլլայ այս գաղութին անցեալ կեանքին:

Ուրախութեամբ պիտի դիտես թու գործիդ շարունակութիւնը այլ տեղ, աւելի լաւ պայմաններու տակ՝ ղոր դուռն այնքան երազեցի:

Յարգանքը թու անունիդ և երախտագիտութիւնը ամբողջ այն սերունդներուն որոնք քեզմով սնանեցան՝ կը բերենք քեզի այսօր սա հանդիսաւոր պահուն:

Յարգելի Հանգրիսականներ,

Այստեղ կր ներկայացնենք անցնող ուսումնական տարեշրջանի մեկ մեծագույն պատկերը՝ Աշակերտութեան թիւը եղաւ 165, որոնցմէ 105-ը նախկին թաղային իսկ 60-ը մանկապարտեզի դասընթացներուն հետեւեցան:

Մեր հովուական այցելութեանց ընթացքին ցաւով տեղեկ եղանք որ մեծամասնութիւն մը մեր զաւակներէն կը յաճախէին օտար վարժարաններ, որոնցմէ շատեր նոյնիսկ դպրոցէն խոտելէ իրենց մայրենի լեզուն: Պէտք է անդադարեալ այն իրողութեան որ նախնական դաստիարակութիւն մը անհրաժեշտ է որպէսզի մեր յաջորդ սերունդը մնայ հայու անդադար հոգիով:

Անդադար է այստեղ խօսիլ այդ մասին քանի որ Զեր բաղնիքին ալ զաւակները գրեթէ կը յաճախեն հայկական վարժարան: Հաւաքական հիշք է աշխատանք պէտք է բերելու համար մայրենի փարախը կորստուելու վրայ եղող մեր սիրելի աշխատանքի:

Խորական կեանք. —

Ուսուցչական կազմը կը բաղկանար 10 հոգիներէ, որոնք իրենց կարելին բոլին ուսումնական եւ դաստիարակական իրենց սուրբ պարտականութիւնը կատարելու լաւագոյն: Շնորհակալութիւն իրենց աշխատանքին եւ տքնութեան համար: Իւրաքանչիւր հասցուած սերունդին երախտագիտութիւնը լաւագոյն վարձատրութիւնը պիտի ըլլայ իրենց զոհողութեան եւ նուիրումին:

Ինծի համար ցաւալի է կրկին նոյն յանկերգը, նիւթական եւ ալ աննպաստ պայմաններու անձեռնտուութեան մասին: Հակառակ այդ բոլորին կարելի հիգը շխառեցաւ լաւագոյն հոգալու մեղի յանձնուած հայ մանուկներու ուսումնին ու դաստիարակութիւնը: Գիտար է հայկական վարժարանի մը վիճակուած նիւթերու խնդրումին դիմաց աւելի յաջողութիւններ պատկան մանաւանդ արարելէն լեզուի մէջ: Բայց, հակառակ այդ բոլորին, հպարտութեամբ կրնանք նշել որ պետական ջանքերի իսկ վկայութեամբ գոհացցող Նըկատեցաւ ստեղծուած մակարդակը, թէն կ'աշխատենք միշտ աւելիին ձգտել:

Տնտեսական վիճակ. —

Վարժարանին տարեկան պիւտեկէն կը հասնի մօտաւորապէս 3.400 8. Տիւնարի Այս գումարին կարեւոր մէկ մասը կը հոգացուի Հ. Բ. Բ. Միութեան (1600 Տոլար) եւ Կիւլէշնեկան Հաստատութեան կողմէ: Մնացեալ գումարը կ'աւելցուցուի մեր ջանքերով եւ օգուլուող գինի ձեռնարկութեամբ: Անցնող տարեշրջանին զանազան ձեռնարկներէ ունեցած ենք 720 Տիւնարի եկամուտ մը, ինչ որ աննախընթաց է: Յոյց տալու համար որ մեր աշակերտութիւնը նիւթական ինչ վիճակի մէջ է, նշենք որ 765 Տիւնար միայն գանձուած է աշակերտու-

թեան, մինչդեռ մեզի հասանելի գումարն է 1320 Տիւնար, որ ինքնին մեծ գումար մը է մեր վարժարաններու սակերու բազմաթիւ:

Այսպիսի կացութեան մը մէջ օրնութեամբ կը յիշենք եւ մեր շնորհակալութիւնը կը յայտնենք անոնց՝ որոնք նպաստեցին այս վարժարանին նիւթապէս կանգուն մնալուն:

Մեր մասնաւոր շնորհակալութիւնը Հ. Բ. Միութեան Ամմանի մասնաճիւղին (75 8. Տիւնար): Ազգային Մարդկային Միութեան (30 8. Տիւնար): Հայ Ուսանողներու Ամերիկայի Բարեկամներու (24 8. Տիւնար): Հ. Բ. Բ. Միութեան, Կիւլէշնեկան Հաստատութեան եւ Ազնուափայլ Տիկին Արփինէ Էթէմէլեզեանի որոնք նպաստեցին մեր վարժարանի նիւթական սպահմանութեան:

Այստեղ, մեր շնորհակալութիւնը կը յայտնենք նաեւ բոլոր այն աղնիւ հոգիներուն, որոնք զոհելով իրենց ժամանակը, երբեմն նիւթապէս, երբեմն բարոյապէս նպաստեցին վարժարանին անունով կազմակերպուած նախարկներուն, ապահովելով պատկանելի գումար մը ի նպաստ վարժարանին:

Տէրը վարձարէ անոնց աշխատանքը: Իրենց ներքին գոհունակութիւնը արդէն լաւ վարձատրութիւն մը պիտի ըլլայ իրենց բարի գործերուն:

Բարեբաւեւ. —

Այստեղ կուտանք անունները այն աղնի բարեբաւ հոգիներուն, որոնք սահմանափակ մեր վարժարանէն ներս.

Տիւր Տիգրան Վարդ	6 սան
Մարտիրոս Եօրկանեան	4 սան
Սեփիւս Փիլիպպոսեան	2 սան
Տիկին Ֆարաշեան	1 սան
Օրիորդ Ալնիւ ձերահեան	1 սան
Տիկին Վէլէմ	1 սան
Պէյքըր	1 սան
Գիւլեան	2 սան
Տիկին Տիէթըր	1 սան

Երեւալ բարեբաւներուն նուիրատուութիւնները եւ կը պարտինք Այն. Տիկին Արփինէ Էթէմէլեզեանի, որուն թընցած վերորդներու բարեբաւները կը շարունակեն իրենց աստուածահաճոյ գործը:

Երջանուարներ. —

Այս տարուան մեր ըրջանաւարտներն են 14 հոգի, 6 մանչ եւ 8 աղջիկ, իսկ մանկապարտեզի ընթացաւարտներ՝ 17:

Մատաղ հոգիներու այս խանդավառութիւնն ու ուրախութիւնը մեզ կրկնակի կ'երջանապացնեն եւ մենք անհուն սիրով եւ զգացումներու զօրութեամբ կը մաղթենք ապագայի աւելի փայլուն յաջողութիւններ թէ ուսումնական եւ թէ այլ մարզերու մէջ:

Այսօրին իսկ ծնողներուն ուղարկութեան կը յանձնենք որ, վերաքննութիւնները տեղի

պիտի ունենան Օգոստոս 27, 28 և 29-ին: Իսկ արձանագրութիւնները պիտի կատարուին Օգոստոս 29-էն մինչև 31: Վերաժողութեան և դատաւանդութիւնները՝ Սեպտեմբեր 1-ին:

Ս. ՅԱՆՈՒԹԻ ՆԵՐՍԷՆ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՔ - ԲԵՄԱԿԱՆՔ

ԻՌԻՐԱՆԻ ԵԱՂԱՆՈՑ - ՌԱԼԵՅԱՆ

Մեկուսի, գիւղական միջավայրի մէջ յամադրէն իր գոյութիւնը պահող Ռալեյանի մակերեսը այս տարի ևս իր համեմատ յարկին յաղկոցը յայտարարեց քանակաւ մը աշակերտներ, ուսուցչուհի մը աշխատանքով և անխոնջ հոգատարութեամբ Տիար Սամուէլ Սերբէքեանի:

ՋԱՐԳԱՍԻ ԵԱՂԱՆՈՑ

Նմանապէս, Ջարգայի մէջ երեք տարիներու գոյութիւն ունեցող վարժարանը շարունակեց իր գործունէութիւնը քանակաւ մը աշակերտներով, նրկու ուսուցչուհիներով և ներթափան ծանր դոկտորութիւններով:

Առաւանակ մէկ ամբողջ պատիւներ մեր անցեալ տարուան գործունէութեան:

Ինչպէս սկիզբը ինչեցիկեք, վերջապէս վրայ է մեր նոր վարժարանը և յայտարարեց իր անուանումը 1942-43 տարեշրջանը սկսիլ նոր վարժարանէն ներս և նոր եռանդով և խանդավառութեամբ:

Մեր ուրախութիւնը կը կրկնապատկուի նաև նոր եկեղեցի ունենալու գաղափարով: Աստուծով վարժարանի շինութեան ետք մեր սկիզբնականները նոր եկեղեցիին՝ վարժարանին կից հողին վրայ:

Գալութեան ժամանակ մեր կենտրոն աշուղտ կարելի կ'ըլլայ օրը օր աւելի զարգացնել, բարեկան շնորհիւ մեր հիւրերկալ տարբեր գիւղերէն ու մասնաւորաբար մեր սիրելի երիտասարդ թագաւոր Հիւսէյն իպն թալալին և իր հովանաւորած կառավարութեան մեղիքնեւած նպատակով պայմաններուն:

Իւրաքանչիւր քաղաքի կը զետեղուի նպատակ իր համար, իրագործումն է մեր վեհափառ թագաւորին ոսկէ իրաքներէն ըստ որում Վերջին պայ երկիրը և ծառայելով այս ազգին:

Շնորհակալութիւն կը յայտնենք նաև Զորահաններուն քաջաբեր բանակի նախագահութեան, որ այսօր եկած է մեր հանդէսին շուքը աւելցնելու:

Կը հրաւիրենք Ձեզ հետեւելու յայտարարին որ վերջին հանդէսը պիտի կազմէ ձերութեան ազգային վարժարանին, ձեռով մը հուսկ բանքը, մշտավառ շահը փոխանցելով երիտասարդ Հ. Բ. Բ. Միութեան վահրամ իւզպաշեան վարժարանին:

ՎՐԹԱՆԷՍ ԱՐԶ. ԳԱԼԱՅԵԱՆ

Տեսուչ Ամմանի Հեթումեան վարժարանի

● Կիր. 3 Յունիս. — Ս. Գատարազը մատուցուեցաւ ի Ս. Յանութեան, մեր վերամատարան մէջ, ժամարարն էր Նոյն. Տ. Յովսէփ Վրդ. Մամուր:

● Դշ. 6 Յունիս. — Վաչագան շարժման տունին առիթով. Կ. վ. ժամը 2.30-ին, Գերշ. Տ. Սուրբ. Արքեպ. զիտարութեամբ, Միարան շարժման մեկնեցան Ձիթնիկայ լեռ, ուր շարժման Սրբատեղւոյն վրայ կառուցուած մեր վրամատարան մէջ պաշտուեցան երեկոյեան ժամերգութիւն և նախատանակ, իրականացնելու պաշտուեցան նաև շնորհակալ և շնորհակալ կարգեր, ու ապա՝ առաւտեան ժամերգութիւն: Ուր գիւղերին՝ Միարանութեան և ներկայ հաստատեցան իր վարժարան Մարավանք:

● Եշ. 7 Յունիս. — ՀԱՄԱԲԱՐՁՈՒՄ ՏԵԱՆԻ: Առաւտեան ժամը 7-ին, Ամեն. Ս. Գատարազը Նոր զիտարութեամբ, ամբողջ Միարանութեան ինքնաշարժութեամբ զարգացան Ձիթնիկայ լեռ ու շարժման վրայ մատուցուեցաւ Սրբատեղւոյն. ուր մեր վրամատարան մէջ օրուան հանդիսաւոր Ս. Գատարազը մատուց Գերշ. Տ. Նորայր Եղ. Գողարեան: Ս. Գատարազի ընթացքին, Ամեն. Ս. Գատարազը շարժման նախագահեց Մայր Աթոռ Սուրբ. Ս. Եղիշտի միջոցաւ: Ս. Գատարազը շարժման տարեգործի առթիւ կատարուած շարժման շնորհակալութեան, իսկ Ս. Գատարազին ետք, Գերշ. Գատարազի Սրբատեղւոյն նախագահեց Սրբավայրին առջև կատարուած Վերադարձնին:

● Եր. 9 Յունիս. — Այսօրուան Ս. Գատարազը, որ ամբարար կը մատուցուէր Մայր Տաճարի Ս. Համարութեան վերամատարան մէջ, մատուցուեցաւ ի Ս. Հրեշտակապետ. Մայր Տաճարի գաւթին մէջ կատարուած նորոգութեանց պատահաւ:

— Երեկոյեան ժամերգութիւնն ու Բ. Մաղկապարի նախատանակը պաշտուեցան ի Ս. Հրեշտակապետ: Նախորդակապետն էր Հուսարարապետ Գերշ. Տ. Նախկին Եղ.:

● Կիր. 10 Յունիս. — Երեկոյն Մաղկապար: Առաւտեան ժամերգութիւնը պաշտուեցան և Ս. Գատարազը մատուցուեցաւ ի Ս. Հրեշտակապետ: ժամարարն էր Նոյն. Տ. Վաչ. Արքեպ. ինքնատարութեամբ:

● Եր. 16 Յունիս. — Մայր Տաճարի Ս. Առաքել Սուրբ. Միարամատարան մէջ Ս. Գատարազը մատուց Նոյն. Տ. Գերշ. Վրդ. Նաղարեան:

— Նախագահեցան մեծահասակ նախատանակը պաշտուեցան ի Ս. Յանութեան, Նախորդակապետն էր Հուսարարապետ Գերշ. Տ. Նախկին Եղ.:

— Իրականացնելու, Մայր Տաճարին մէջ պաշտուեցան շնորհակալ և շնորհակալ կարգեր, Նախորդակապետն էր Գերշ. Տ. Սուրբ. Արքեպ.:

● Կիր. 17 Յունիս. — ՀՈԳԵԿԱԼՈՒՍ: Օրոշան
հանգրաւար Բ. Պատարագր՝ Մայր Տաւարի Աստ
Սեղանին վրայ մատոյց Լուսարարապետ Գերշ.
Տ. Հայրիկ Յոյս. Աւանդան Բ. Պատարագր ըն-
թացքին կորզացուցաւ Ողբերարուն Նշեցաւ
լլտանին յերկոյց, երեքեպիսիպոստինու կոչմէ
իսկ Բ. Պատարագրէն ետք, Գերշ. Տ. Ստրէն
Արեւոյ. ի նախապատճառման կատարուցաւ հա-
ղանդանուն անդիրաւոր պաշտոն: Բ. Սթոնոյ
անհեղեղ պատարագրայց Գերիերուն համար

— Կ. զ. Մայր Տահարին մէջ պաշտօնեցաւ
Անդառառան: Լանգրապետն էր Կերէ. Տ. Սոս-
թէն Որքեպ. Քէմհան, որ արարողութեանց
Մարտին գործաց Լամբրոսյի Չեղգալտեան
հերթորդն:

● Շք. 23 Գունիս. — Է. օր Հոգեգալստեան: Ո. Գառարազը մատուցուեցաւ Մայրաթանքի տա-
նիքը՝ Ո. Հոգւոյն Նախարարած մատրան մէջ, Ժա-
մարան էր Հոգչ. Տ. Յոսէփ Վրդ. Մամուր:

● Գիր. 24 Տ.Ն.Ի. — Յիսուսակ Եղիայի մարգարիին: Ս. Գառաբաղը մատուցուեցաւ ի Ռ. Յաւթիւն, մեր վերնամասերն մէջ: Ժամաբարն էր Էպր. 8 Արշակ Արեղայ խաչատուրեան

— Ս. Հոփաբեանց նախատնակը պաշտուհ. քաւ Ս. Հրեշտակատանց եկեղեցւոյ մէջ: Հան. զրապետն էր Գորշ. Տ. Սուրեն Արքեպ.:

● Բշ. 25 ՅԱՆՎԱՐ — Ս. ԿՈՍՏԱՆԲՈՒՅՆ ՀՈՒՍԻՍԻՄ-
ԷԱՆՈՑ: ԱՌԱՍՏՈՒՆԵՆ ԺԱՄԲԵՐԿՈՒԹԻՒՆԵՐ ԿՂԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ
Ի Ս. ՀՐԵԿՈՒԿԱԿԵՆ: ԱՎԱ Ս. ՊԱՆՈՒՐԱՅԻ ԿՂԱ-
ՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆԵՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒՆ ԱՆԱՆՂԱՍՏԱՆ՝ Ս. ՀՈՒԹԻ.
ՅԻՆԴԻ ԿՂԱՍՏՐԱՆ ՄԵՆԻ, ԺԱՄԱՐԱՐԵՆ ԷՐ ՀՈՂԸ. Տ.
ՎԱՆԷ ԱՔՅՈՒՆ, ԻՂՆԱՍՏԱՆԵՆ:

● Ուր. 29 Յունիս. — Նախատեսակին ի Ս. Յակոբ նախադահեց Լուսարարպետ Գեորգ. Տ. Հայրիկ Եպս.:

● Եր. 30 ԹԱԼԻՔ. — Ս. Գրիգորի ԼԱՍՏԱՆՈՐՅԻՆ
էն ի վիսպակէն տօնին առթիւ, Ս. Գառարազը մա-
տապօւեցաւ Մայր Տաճարի աւանդատն Ս. Լա-
ստանքի սեղանին վրայ Ժամաբարն էր Հոգչ.
Տ. Թադէվոսի. վարդապետն աւ.

— Նախատեսակին ի Ս. Յակոբ Նախագահին
Այն. Ս. Պատրիարք Հայրը. Ապա, ըստ սովո-
րույթեան, ձերադիր երգուեցաւ «Տէր ողորմեա»:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆՔ

● Եր. 2 Յուլիոս. — Անդրեյ Էլիզաւէթ Բ. Թագուհւոյ ծննդեան 36րդ և դասակարգութեան 9րդ տարեգրայծմբուն առթիւ, Բրիտանական Լիւպտարտուսարի մէջ տրուած ընդունելութեան Լեւրդայ եղան լուսարարական Գեբըր. Ե. Լայրիկ Եղւոյ, Նազը. Տ. Գեբըրկըր, և Տիարա. Լինդեյան.

● ԴՆ. Յ ՑՈՆԵՐԻՆ. — Ետևէտի ազգային տեղի առիթով, Ետևէտական Ընդհ. Հիւպատոսարանի մէջ տրուած ընդունելութիւնն ընդհայեցական էւ. առարարացեալ Գերբ. Յ. Հայրիկի Օպ. և Տիր զարարած Հինգիցիւն:

● ԵՆ. 14 Յունիս. — Կէօթէկ վերջ տամք ձիւն, Ս. Քաղաք տափանեց Յրաւնչիսկանց ինքրակէն Կիւսիստա Լայր Լիւիսու Գաթէլլի: Գերբ, Լալլէ Ինպզէր վրան առջև զիմաթարուեցաւ Յրաւնչի, հետև Միսթրաուսիսեան Լայրիսի, տարա յարև, ուսանաթեանց հոգեւոր պետերու և տառարարի, տալալարգի կողմէ: Մեր կողմէ ներկայ էին Լուսարապետ Գերշ. Տ. Լայրիկ Եպս.: Յարաւնչ Եղշ. Տ. Էօթր Վրդ., Քարաւաշտար Տիար Կապիկ Լինդլեան և Ս. Տեղեաց պաշտօնաւոր Տիար Վա. րապետ Անդրեանեան, որունց ապա հետեւեցաւ Թափօրին զէպի Լատինաց վանք. ուր ներկայ էին և եկեղեցեաց մէջ կատարուած արարողուս, եղան և անոր յաջորդող թիղուններսկիսեան:

— Ժամ մը ետք, Գեղշ. Սրբապանն ու իր ետև
տև որդիները ներկայ եղան Հիթանանեան Հիպո-
տոսաբանի մէջ. Հիթանանեան Ընդհ. Հիպոտո-
զը. Միշէշ Շիրապաքի մեկնման առիթով տրուե-
լին ինքնաթիռներ:

● ՇԲ. 16 Զուռնա. — Երեկոյեան. «Միջին Արևելքի Ամերիկեան Բարեկամներու Ներգալացեալի Գր. Չարլս իշխալքի մեկնման արձիւթով» համաժամար. ար. տեղիքի մէջ տրուած ուղեկցական ընդունելութեան ներկայ եղան Լուսաթարապի Տիրք. Տ. Նայրիկ Եղաւ, Նաքը. Տ. Գէորգ Վրդ. Գիւրգ. Տ. Զայրիկ Նինգիւռնաւ:

● Բշ. 18 ՅՐԱՆԻՍ. — Հիմնական հարկեր
Հիւպատոս Գր. Ճերիս Խիճիկան իր առաջին
պաշտոնական այցելութեւնը առաւել Գաարիս
Քարանիս :

● ԳԶ. 19 Ցառնիւս. — Աճեւ. Ս. Պատրիար
Հայրը, ընկերակցութեամբ Դիւանապետ Հոգ
Տ. Նահէ Վարդ. Աճեւանի եւ Պարտուպար Տիւ
Զարգարի Հիւնդիւնի, յօրադարձած այցիլութեան
գնացել իւրաքանչեւ Նոր Հիւսիսարեւել:

● Ուր. 22 Յաւիւս. — Ամերիկայէն հիւրաւոր
Ս. Աթոռ ժամանեց Արթ. Տ. Արտէն Գոյ. Աշգնա-
քնկերակցութեամբ երէցդէնը, և մեկնեցաւ Ե-
կոս օրեր ետք:

● Եր. 23 Յունիս. — Յաջորդ օր զուգարկիվ
Եւրոպացւոց Ս. Յովհ. Մկրտչի ծննդեան տոն
առթել: Մէլքի ձօճը Ակնաբուժ Ժաբանի վարչութեան
հօդմէ, Հիւանդանոցի արանին մէջ առաքու
նաւորանքեղանի Ներկայ եղան շողջ. Տ. Անուշ.
Բան Վարդ. Զգրանեան և Տհար Է. Հինդդեան:

● ԵՂ. 28 Յունիս. — Յրահայկահանց և
Կիւթար, հանդերձ Բիաբառու թեւամբ, իր
աւջին պաշտօնական այցելութիւնը տուաւ Պա-
րիսը քարանձաւը:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԽՐԱԳՐԱԿԱՆ	ԾԵԾ
– Հայ Եկեղեցւոյ հայեացքը եկեղեցիներու յիւրեքեան խնդրոյն նկատմամբ	ԹՈՐԳՈՄ ՊԱՏՐԻԱՐԿ 145
ԿՐՅԱԿԱՆ	
– Հաւատք եւ առաքինութիւն	ԳՐ. Ա. ՍԱՐԱՅԵԱՆ 150
ՄԵՐԱՎ – Մատոց	ՇԱՀԷ ՎՐԻ. ԱՃԷՄԵԱՆ 154
ՔԱՆԱՅԵՆԵՐԱԿԱՆ	
– Տարիներ յետոյ	ԵՂԻՎԱՐԴ 158
ՔԱՆԱՅԵՐԱԿԱՆ	
– Դիւղամեծի դիւցազներգութիւնը	ԱՆՈՒՇԱԿԱՆ ՎՐԻ. ԶՂԱՆԵԱՆ 161
ԽՈՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆ	
– Միջոցը եւ ոգին	ԹԵԳՄ. ՇԱՀԷ ՎԱՐԻԱՊԵՏ 164
Տարեկան Տեղեկագիր Ա. Թարգմանչաց Վարժարանի	ՓԱՌԷՆ ԱՐՂ. ԱԵՏԻՔԵԱՆ 167
„ „ „ Ամմանի Հեթումեան Վրժրն.ի	ՎՐԹԱՆԷՍ ԱՐՂ. ԳԱԼԱՅԵԱՆ 173
Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ	
– Եկեղեցականք – Բեմականք	175
– Պատեօնականք	176

ՍԻՈՆ - ի Տարեկան Բաժնեգրին է,
բոլոր երկիրներու համար, Անգլ. Շիլին 20

Redaction of the Armenian Monthly SION
Armenian Patriarchate,
P. O. B. 4001
Old City - Jerusalem (Jordan)

تصدراها - بطريركية الارمن الارثوذكس المقيم والمحرر المسؤول - صاحب النياقة رئيس الاساقفة هايكازون ابراهيميان
يوليو ١٩٦٢ طبع في مطبعة دير الارمن - القدس العدد ٦

Proprietor - His Beatitude the Armenian Patriarch of Jerusalem. Armenian Patriarchate, Jerusalem.
Editor - Archbishop Haigazoun Abrahamian. Armenian Convent, Jerusalem.
Printed by the Armenian Convent Printing Press, Jerusalem.

ԿՈՉ

ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԻ (Գաղափոյ) հայրենակիցներուն

Յարգելի Հայրենակիցներ,

Սիվրի-Հիսարի (Անգարա) պատմագիրքը կազմուած եւ ապագրուեալ յանձնուելու պատաս վիճակի մը մէջ կը գտնուի. ունինք պատմագիրքը լրացնող հին ու նոր վաւերական յուշագրութիւններ եւ շատ մը նկարներ. եթէ երբեք զիւ կը գտնուին մեր հայրենակիցներու մօտ նկարներ եւ պատմական տեղեկութիւններ, կը խնդրուի փութացնել մինչեւ 31 Օգոստոս 1962:

Պատմագրի Հրատարակման Յանձնախումբ

Գրիգոր ՏԵՐ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԻԱՆ, ՄՈՒՇԵՂ ՃԷՆՏԵՐԷՃԵԱՆ, ԳԷՈՐԳ ԳԶԻՐՍԱՆ,
ՆՍՐԱՅՍ ՏԵՐ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԻԱՆ

Հասցէ. — Nerses Der Hovhannessian, B. P. 3507, Beyrouth - Liban:

«ՍԻՈՆ»Ի ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԿԱՐԱՆԸ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱԾ ԵՆ ՀԵՏԵԻԵԱԼ ՀԱՅՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իմ Աշխարհէն - Շահանգուխտ (նուիրատու): Պէյրուս, 1962, էջ 126:

Յակոբ Պարոնեան - Հրատ. Արամեան Սահուց Միութեան Թիւ 5, Իսթանպուլ, 1961, Թէհրանահայկ Հայկ Աճէմեան կը նուիրէ իր գործերէն հետեւեալները. — [էջ 413]

ա) Յիշատակարան Թեհրանի Հայոց Իտալիկ Սահակեան Ազգային Դպրոցի - Թէհրան, [1958, էջ 16]

բ) Նարեկացու Տեսիլը - Պէյրուս, 1955, էջ 24:

գ) Ս. Թադէի Վանքը - Տեղագրական-պատմական աշխարհ (Ա. Մաս): Թէհրան, [1959]

դ) Նոյնին Բ. Մասը:

ե) Յուշապատկ Լեւոն Գրիգորեանի, Երաժշտագէտ, Ուսուցիչ և Քննադատ - Կեանք ու Գործը: Թէհրան, 1957, էջ 64:

զ) Մենադ Թադիադեան - Յուշարձան Մահուան 100ամեակին աթիւ (1858-1958): Թէհրան, 1958, էջ 36:

է) Մասիս - Օրացոյց 1953 (30րդ տարի):

ը) Մասիս - Օրացոյց 1956 (33րդ տարի):

թ) Ալբոմ Յուշարձան Հայ Մեակոյի (Ա. Շարք, Դասական Դէմքեր): Թէհրան, 1953:

Նոր Կեակարանի Սկիզբից - Պ. Պ. Աճէմեան (նուիրատու): Պէյրուս, 1961, էջ 44:

Սրագանքի ու Տագնապանքի Տարիներ (1908-1915) - Դարբիէլ Թագուորեան (նուիրատու): Գահրէ, 1961, էջ 196:

Ընդարձակ Ընդհանուր Արաբական Պատմութիւն - Տ. Գ. Մատարեան (նուիրատու): Պէյրուս, 1961, էջ 579:

(Շարունակելի)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ Ս. ԱԹՈՒՌՈՅՍ ՏՊԱՐԱՆԷՆ

Մ Ա Շ Տ Ո Յ

Կ Ա Մ

ԾԻՍԱՐԱՆ

Զ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Լաւորակ բուր, մալուր ապագրութիւն, մեծատառ եւ լսարկազմ:

Էջ՝ 622

Գր. 750 Հիւս